Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Nadaný žák na základní škole – možnosti rozvíjení v předmětu český jazyk

Intelectually gifted pupil in the basic school – development in Czech language classes

Bc. Lenka Chejnovská

Vedoucí práce: PhDr. Pavla Chejnová, Ph.D.

Studijní program: Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní školy a střední školy

český jazyk — základy společenských věd

2018

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Nadaný žák na základní škole – možnosti rozvíjení v předmětu český jazyk vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 18.04.2018

Ráda bych poděkovala paní PhDr. Pavle Chejnové, Ph.D za odborné vedení, směrodatné rady, kontrolu a připomínky, jež mi poskytla během přípravy, zpracování a napsání této diplomové práce.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá intelektově nadanými jedinci a z užšího hlediska nadanými žáky v předmětu český jazyk na druhém stupni základní školy. V teoretické části se autorka věnuje nadání, definicím a pojmům z této problematiky, známým modelům od různých autorů, charakteristikám nadaných dětí, přístupy českých škol ke vzdělávání těchto dětí i mimoškolním možnostem k rozvoji schopností nadaných jedinců. Práce se dále zabývá problematikou jazykové inteligence a osobností učitele. Hlavním cílem je podat reálný obraz toho, jak pohlíží učitelé českého jazyka na nadané žáky a jaké odlišnosti vidí mezi nadanými jedinci a běžnými žáky. Dále autorka práce hledá rozdíly mezi schopnostmi nadaných žáků v českém jazyce a ostatními žáky při plnění zadaných úkolů. V neposlední řadě pak sleduje pohled samotných žáků na vzdělávání. V praktické části jsou pomocí metody strukturovaného rozhovoru zjišťovány informace a názory vyučujících nadaných žáků k výuce českého jazyka, s přihlédnutím k poznámkám samotných žáků. Dále jsou vypracované, na základě zjištěných teoretických poznatků, praktické úlohy v oboru český jazyk, které byly vyzkoušeny v praxi nadanými i běžnými žáky a následně byly jejich výsledky vyhodnoceny a srovnány. Šetření ukázalo, že nadaní se nemusí vždy diametrálně lišit od svých vrstevníků. Někteří nadaní chybují v některých oblastech jazyka, především v pravopisu.

KLÍČOVÁ SLOVA

Nadaný žák, nadání, modely nadání, jazyková inteligence, talent, vzdělávání, didaktika ČJ

ABSTRACT

This diploma thesis deals with intellectually talented individuals and from the narrower point of view, gifted pupils in the subject of Czech language at the second level of elementary school. In the theoretical part, the author deals with the talents, definitions and concepts of this issue, existing models from various authors, characteristics of gifted children, approaches of Czech schools to the education of these children and extra-curricular possibilities for the development of their talent. This thesis also deals with linguistic intelligence and personality of the teacher. The main objective is to give a realistic picture of how teachers of the Czech language view gifted pupils and what differences they find between gifted individuals and ordinary students. Furthermore, the author of the thesis looks for the differences between the capabilities of pupils gifted in the Czech language and other pupils in fulfilling the assigned tasks. Last but not least, what is the point of view on education of the pupils themselves. In the practical part, using the structured interview method, information and opinions from teachers of talented pupils and pupils themselves to the teaching of the Czech language are collected. In addition to that, on the basis of the theoretical data gathered, practical tasks in the field of Czech language were developed, which were tested in practice by gifted and ordinary pupils and their results were then evaluated and compared. The analysis has shown that gifted pupils do not always diametrically differ from their peers. Some talented children and tend to make mistakes in some areas of the language too.

KEYWORDS

Gifted pupil, giftedness, talent models, language intelligence, talent, education, didactives

Obsah

Úvod 8
1. Teoretická část 10
1.2 Nadání a talent 10
1.2.1 Vymezení pojmu nadání 11
1.2.2 Definice nadání 11
1.3 Nadaný žák ve výuce 13
1.3.1 Kvalitativní a kvantitativní faktor nadání 14
1.4 Inteligence 14
1.4.1 Definice inteligence 14
1.4.2 Vymezení pojmu inteligence 14
1.4.3 Jazyková inteligence 16
1.5 Problematika tvořivosti 19
1.6 Modely nadání 20
1.7 Vzdělávání dětí s nadáním 22
1.7.1 Legislativa České republiky ve vztahu k mimořádně nadaným žákům 22
1.7.2 Podpůrná opatření ve škole 23
1.7.3 Mimoškolní možnosti vzdělávání nadaných žáků 25
1.8 Teorie rizikových skupin 26
1.8.1 Nadané dívky 26
1.8.2 Dvakrát výjimečné nadané děti 27
1.8.3 Nadaní s dyslexií 27
1.8.4 Nadaní ze znevýhodněného socio-kulturního prostředí 28
1.8.5 Podvýkonné nadané děti 28
1.9 Problematika hyperaktivity a ADHD 29
1.10 Osobnost učitele nadaných žáků 31
2. Praktická část 34
2.1 Cíle výzkumného šetření 34
2.2 Metodologie výzkumu 35
2.2.1 Výzkumný vzorek 35
2.2.2 Otázky strukturovaného interview 35
2.2.3 Etické principy 36
2.2.4 Kladení otázek 36
2.2.5 Analýza získaných dat 37
2.2.6 Interview s učiteli nadaných žáků v českém jazyce 39

2.3 Metodologie výzkumu – aplikace vědomostí v českém jazyce 50
2.3.1 Výzkumný vzorek 50
2.3.2 Interview s nadaným žákem 51
2.3.3 Etické principy 52
2.3.4 Kladení otázek 52
2.3.5 Analýza získaných dat 52
2.3.6 Interview s žáky nadanými v českém jazyce 53
2.4 Metodologie výzkumu č. 3 58
2.4.1 Výzkumný vzorek 58
2.4.2 Cíle výzkumu 58
2.4.3 Způsob zpracování a zadávání didaktického testu 58
2.4.4 Hodnocení a diskuse k jednotlivým testovým úlohám 59
3. Interpretace získaných údajů 66
Závěr 70
Přílohy 72
Seznam použité literatury a dalších informačních zdrojů 76

Úvod

V dnešní době se hovoří ve školním prostředí čím dál více o nadaných jedincích. Žáci mohou být nadaní v mnoha oborech a na různých úrovních. Existuje mnoho definic a vymezení nadání, proto je někdy těžké nadaného jedince poznat a následně k němu přistupovat adekvátním způsobem. Každý nadaný jedince je individualita, která má určité potřeby. Tato problematika se dnes dostává do středu zájmu i některých vzdělávacích institucí a organizací, které organizují soutěže či napomáhají nadaným dětem k rozvoji schopností a radí rodičům, jak správně přistupovat ke svým nadaným dětem (např. úspěšná motivace).

Nadaní žáci, kteří se v současnosti zařazují mezi žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, jsou zcela odlišnou skupinou ve školním vzdělávacím prostředí. Názory pedagogických odborníků na výuku a přístup k těmto žákům jsou často rozdílné. Ve své diplomové práci se budu zabývat nadanými žáky v předmětu český jazyk. Nadaní žáci vyžadují při vzdělávání odlišný výchovný přístup, zvláštní didaktické pomůcky a individuální metodiku. Je nutné při práci brát ohled na zvláštní potřeby těchto jedinců. Pokud těmto žákům a jejich schopnostem není věnována dostatečná pozornost, může se stát, že jejich nadání nebude rozvíjeno a zplaní. Proto je podstatné tomuto tématu věnovat značnou pozornost a zabývat se jím. Jelikož nadání z českého jazyka není mezi nejčastěji diskutovaným a rozebíraným tématem, například oproti nadání matematickému, ve své práci se jím budu zabývat.

V první kapitole této diplomové práce budu řešit problematiku nadání a talentu. Vymezím různé definice, které se váží k pojmu nadání, představím jednotlivé druhy a modely nadání. Zaměřím se především na nadání jazykové, jelikož v praktické části práce se budu věnovat nadaným žákům v předmětu český jazyk. Dále se budu věnovat lidské inteligenci a z užšího hlediska se budu zajímat o inteligenci jazykovou, která souvisí s žáky nadanými na český jazyk. Shrnu problematiku tvořivosti, která patří k hlavním charakteristikám nadaných jedinců. V neposlední řadě zmíním legislativu České republiky ve vztahu k mimořádně nadaným žákům, podpůrná opatření ve školních zařízeních pro rozvoj jejich schopností a jaké mají tyto děti možnosti mimoškolního vzdělávání. Vyjmenuji některé rizikové skupiny, které se vyskytují mezi nadanými jedinci. V poslední

části teoretické práce se budu zamýšlet nad osobností učitele, která hraje podstatnou roli ve vzdělávání nejen nadaných žáků.

V praktické části jsou pomocí metody strukturovaného rozhovoru zjišťovány informace a názory od vyučujících nadaných žáků a žáků samotných k výuce českého jazyka. Dále jsou vypracovány na základě zjištěných teoretických poznatků praktické úlohy v oboru český jazyk, které byly vyzkoušeny v praxi nadanými i běžnými žáky. Následně byly výsledky těchto úkolů vyhodnoceny a srovnány.

V závěru porovnávám názory učitelů i žáků a dávám svá zjištění do souvislosti s výsledky plněných úkolů.

1. Teoretická část

1.2 Nadání a talent

„Podle některých psychologů je nadání přirozenou vlastností každého normálního jedince - každý člověk má podle jejich soudu specifické dispozice k něčemu - ale u většiny z nás zůstalo nadání nerozvinuto."[1]

Podstatnými pojmy této oblasti jsou talent a nadání. Existuje mnoho odlišných názorů na tyto pojmy a tudíž také definic, které jsou často vzájemně i v rozporu. Tato pojmenování se vztahují ke schopnostem daného jedince a jeho mimořádnému rozvoji.[2] Někteří autoři tato slova používají jako synonyma. Jiní hovoří o talentu, jedná-li se o schopnosti pro jednu či více různých oblastí, jako jsou sport, umění slova, hudba a nadání považují za všeobecné předpoklady v intelektuální oblasti nebo vědním oboru.

Pokud tedy odborníci tato slova odlišují, jedná se o talent tehdy, kdy se jedinec úspěšně vyjímá v určité oblasti, např. český jazyk. O výjimečném talentu se hovoří tehdy, kdy se daný jedinec umisťuje na nejlepších místech v soutěžích, zatímco za nadání označují souhrn vysokých výkonů nebo schopností ve více oblastech, jako jsou jazyky, přírodní vědy, matematika.[3] Psychologický slovník definuje nadání jako *"soubor vloh jako předpoklad k úspěšnému rozvíjení schopností; nejčastěji používáno ve spojení s jedinci podávajícími nadprůměrné výkony při činnosti těl. či duš.-> talent"*[4] a talent jako *„soubor schopností, zpravidla pokládaný za vrozený, umožňující dosáhnout v urč. oblasti nadprůměrných výkonů; t. též označován za projevené nadání, tj. odhalený úspěšnými výkony; někdy nazýván tvořivé nadání".*[5]

---

[1] VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. Pedagogika pro učitele. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada), s. 391

[2] HŘÍBKOVÁ, L. Nadání a nadaní: pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi. 1.vyd. Praha: Grada, 2009, s. 40

[3] MÖNKS, F. J. a Irene H. YPENBURG. Nadané dítě: rukověť pro rodiče a učitele. Praha: Grada, 2002. Výchova a vzdělávání, s. 29

[4] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. Psychologický slovník. Praha: Portál, 2000, s. 338

[5] Tamtéž, s. 597

Pedagogický slovník vymezuje nadání následovně: *„V pedagogickém pojetí převládá tradiční představa o nadání jako o výjimečné složce osobnosti některých jedinců, zejména pro umělecké obory, pro sport, jazyky a matematiku.“*[6]

Shrneme-li rozličné chápání těchto dvou pojmů, za nadání se považuje: značně vysoký talent, všeobecné intelektové předpoklady a potenciální složka, zatímco talent je pojímán jako vymezení mezi průměrem a nadáním, preformační (výkonový) prvek, předpoklad pro jednu či více sfér. V poslední řadě jsou chápány jako ekvivalenty.

1.2.1 Vymezení pojmu nadání

V dnešní době můžeme nalézt celou řadu vymezení nadání. Jedno mají téměř všechny tyto názory společné, a to, že neurčují hranice, kdy je daný jedinec nadaný a kdy není. Na začátku vývinu existuje u každého nadaného jedince určitý genetický potenciál, který je třeba intenzivně a dlouhodobě podporovat. Někteří dnešní odborníci uznávají pouze nadání intelektové a akademické. Ovšem ve skutečnosti existuje více různých druhů nadání. Jedná se například o nadání verbálně-jazykové, logicko-matematické či všeobecné (matematicko-lingvistické) a globální.

1.2.2 Definice nadání

Při definování a vymezování slova nadání se užívají převážně tyto názory:

a) nadání se týká pouze určitých typů činností;

b) nadání se identifikuje jako určitá schopnost nebo je chápáno jako souhrn všech dynamických předpokladů činností;

c) nadání je pojímáno jako soubor vrozených předpokladů nebo výsledek rozvíjení těchto předpokladů;

d) nadání se chápe jako bytostní prvek každého daného člověka nebo jako něco, co mají pouze někteří jedinci.[7]

---

[6] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 6.,aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 164

[7] LAZNIBATOVÁ, Jolana. Nadané dieťa: jeho vývin, vzdelávanie a podporovanie. Bratislava: Iris, 2007, s. 62-63

Existuje mnoho různých definic pojmu nadání, které lze rozdělit do 6 kategorií, a to podle toho, o jakou koncepci se jednotliví odborníci opírají. První kategorií je IQ - definice (např. L. Terman), které se aplikovaly při prvních testech inteligence. Za hranici mimořádně nadaného dítěte se považuje 130 bodů v IQ škále. Další skupinou je ex-post-facto definice, která za nadaného pokládá člověka, který vykazuje nadprůměrné výkony. Tato formulace je vzata z děl o géniích. Třetím typem je definice nazývaná sociální (P. Witty), která rozšířila tento pojem do sfér, s kterými dříve nebyl spojován. Toto vymezení říká, že výsledky nadaného jsou vysoko v některé podstatné oblasti týkající se lidského společenství a která je také ceněna. Další druh vyjadřuje nadání v procentech (J. Growan, J. T. Webb), kde se kritérium mění dle úrovně školského výkonu. Značí tedy procentuálně, kolik nadaných je v daném ročníku populace. Pátý typ zdůrazňuje kreativitu (J. Gowan), kde podstatnou roli hraje tvořivost a potenciál ji rozvíjet. Posledním druhem je definice, jež se zrodila při rozpracování modelů inteligence, patří sem např. Guilfordův model. Myšlenkové operace se pokládaly za podstatu nadání.[8]

Nadané děti mají schopnost vzhledem k jejich výjimečnému potenciálu dosáhnout vysokých výkonů. Tyto děti jsou identifikovány profesionály s potřebnou kvalifikací. Pro tyto nadané děti je potřeba určitý vzdělávací program a přístup, aby dosáhly co nejvyšších výkonů a tím také byly značným přínosem pro celé lidské společenství. Ovšem většina škol není schopna nabídnout potřebnou realizaci pro děti s nadáním. Mezi děti, které mohou dosáhnout vysoké úrovně výkonů, patří ty, které vynikají v některých z těchto oblastí:

a) tvořivé, produktivní myšlení;

b) všeobecná intelektová schopnost;

c) umělecké schopnosti (pohybové nadání a vizuální schopnosti);

d) specifické akademické schopnosti (literatura, přírodní vědy, historie, matematika);

e) vůdčí schopnosti;

[8] Tamtéž, s. 63-64

f) psychomotorické schopnosti[9]

Psychologičtí odborníci, kteří se zajímají o poradenství ve školách, užívají často pojmenování: manifestované nebo latentní nadání. O nadaném jedinci hovoří tehdy, když dosahuje vysokých výkonů ve srovnání se stejně starými lidmi v určitých oblastech působení. Svá tvrzení vyvozují z mimořádně dobrých výsledků a skvělých výkonů. Diagnostické zkoumání šetří individuální charakteristiku a projevování konkrétního jedince, momentální situaci, výkony v nadání a tato zjištění i porovnává s ostatními vrstevníky.[10]

1.3 Nadaný žák ve výuce

Co se týče charakteristiky nadaného žáka na druhém stupni základní školy, můžeme jej, na základě dlouhodobého pozorování a zkoumání různých psychologů a jiných odborníků, charakterizovat následovně: žák má touhu své znalosti projevit a uplatnit, osvojí si novou látku v krátkém čase, jeho odpovědi jsou jasné a rychlé, projevuje aktivní zájem o další informace a převyšuje dané požadavky svými vědomostmi.

Dle J. S. Renzulliho jsou označeny za nadání dva typy schopností, a to nadání školní, které se vyjadřuje v úspěšné práci s informacemi, a tvořivá produktivita, jež značí dovednost vytvářet nové informace. Mnoho školských zařízení se zaměřuje zejména na schopnost reprodukování informací namísto produkce, která je ovšem stejně důležitá. Možnou variantou pro rozvoj druhé složky navrhuje Renzulli změnu ve výuce, a to takovou, že nadání školní, které se zabývá analýzou a reprodukcí informací, bude jen jednou z mnoha dalších složek při hodnocení prospěchu žáka.[11]

---

[9] JURÁŠKOVÁ, Jana a Leona Jelínková. Základy pedagogiky nadaných. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2006, s. 14

[10] VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. Pedagogika pro učitele. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada), s. 392

[11] KALHOUS, Zdeněk. Školní didaktika. Praha: Portál, 2002, s. 78

1.3.1 Kvalitativní a kvantitativní faktor nadání

Pokud hodnotíme nadané žáky, jsou zde podstatné dva faktory, a to kvalitativní a kvantitativní. První faktor ukazuje, které zvláštní oblasti se týkají nadaných (například verbálně jazykové nadání). Druhý faktor se zajímá o míru nadání k určité činnosti. Na základě skutečnosti, jak daný jedinec dosahuje výkonů v dané oblasti, lze posoudit stupeň rozvíjení specifických schopností. Za nadaného je považován jedinec, který dosahuje kvantitativní nadprůměrnou velikost příslušných schopností v oboru, a který je oceňován v celé společnosti. Žák s vysokým intelektovým potenciálem s IQ nad 130 je brán jako intelektově nadaný.

1.4 Inteligence

1.4.1 Definice inteligence

Inteligence je jedním z rozhodujících parametrů intelektového nadání. Někteří autoři ji ale považují jako podstatný faktor i u ostatních druhů talentu. Inteligence je definována jako schopnost nechat určitou rychlostí v určitém okruhu proběhnout v mozku struktury a vzory myšlení. Z této definice vyplývá to, že čím jsou tyto mozkové procesy rychlejší, tím je člověk inteligentnější. Mozek je proto v současnosti pokládán za nejdůležitější prvek rozvoje a obecné úrovně každého jedince, který určuje jeho inteligenci.[12]

1.4.2 Vymezení pojmu inteligence

Často se v souvislosti s inteligencí mluví o nadprůměrných schopnostech některých lidí, ať je to intuice, bystrost či „zdravý rozum", které se mohou ostatním zdát jako výjimečné. U inteligentních jedinců plní často podstatnou složku uvědomování si sebe sama a realizační schopnost, která využívá inteligence k naplnění svých cílů. Důležitou roli mají také syntetické schopnosti, díky kterým člověk zvládne manipulovat s výstupy různých oblastí intelektu. Jeden z nejdůležitějších procesů je propojení jednotlivých

[12] LAZNIBATOVÁ, Jolana. Nadané dieťa: jeho vývin, vzdelávanie a podporovanie. Bratislava: Iris, 2007, s. 23

inteligencí a jejich vzájemné působení a doplňování, díky kterým je člověk schopen formulovat a realizovat náročné a potřebné úkoly.[13]

Donedávna se členily inteligence pouze do tří typů, a to praktický, abstraktní a sociální. Do praktické inteligence se řadily schopnosti jako manipulování s věcmi či zručnost. Jedinci s abstraktní inteligencí se vyznačovali schopností užívat symboly ve formě verbální i neverbální. Sociální inteligence byla využívaná k manipulaci s ostatními lidmi.[14] V dnešní době má velký ohlas teorie amerického vývojového psychologa Howarda Gardnera o mnohočetné inteligenci.

Howard Gardner tvrdí, že neexistuje jediná inteligence, ale existuje celý soubor různorodých inteligencí, jež jsou odrazem psychologického, biologického kritéria a zároveň jsou jedna na druhé zcela nezávislé. V rámci své teorie o inteligenci uvádí osm typů. Každý typ má svá vlastní pravidla a svůj systém. Jedná se o inteligenci: jazykovou, hudební, přírodní, logicko-matematickou, pohybovou, prostorovou, intrapersonální, interpersonální. Každá jednotlivá inteligence má svůj osobitý způsob práce a své biologické základy. Každá inteligence tvoří samostatný systém, který má svá vlastní pravidla. Dále zde hraje důležitou roli vnitřní a vnější faktory, které tento potenciál uskutečňují. Při zkoumání lidských dovedností se schopnosti dělí do dvou kategorií. Jedná se o skupiny: vědět, že a vědět, jak. První kategorie značí zvládnutí určitých činností, jež jsou nezbytné k nějakému výkonu. U druhé složky hovoříme o všeobecné znalosti, která se týká postupů a jejich uplatnění v praxi. Jinak řečeno v schopnosti reálně něco vytvořit. [15]

Gardner tedy stanovil, že není jen jedna inteligence. Širokou škálu schopností, kterou vypozoroval, pojmenoval teorie rozmanitých inteligencí. Toto tvrzení je logické, jelikož existuje mnoho lidí, kteří nedopadli dobře při vyplňování IQ testů nebo za žádným testem nehledali své osobní silné stránky. Jsou to přesto jedinci, kteří jsou nadaní, ať už v pohybových dovednostech, výtvarných či múzických uměních, psaní různých žánrů apod.

---

[13] GARDNER, Howard. Dimenze myšlení: teorie rozmanitých inteligencí. Praha: Portál, 1999, s. 96

[14] LAZNIBATOVÁ, Jolana. Nadané dieťa: jeho vývin, vzdelávanie a podporovanie. Bratislava: Iris, 2007, s. 34

[15] Tamtéž, s. 36

Ve své diplomové práci se budu zabývat inteligencí jazykovou, pro kterou je charakteristické, že daný jedinec, v našem případě žák, má schopnost ovládnout většinu aspektů českého jazyka. Hovořím záměrně o většině, jelikož nadaný jedinec na český jazyk nemusí ovládnout všechny stránky češtiny, poněvadž může chybovat či být v některých oblastech slabší (např. správný pravopis). Některá osoba může být např. výborným řečníkem, ale chybuje v pravopisu, někdo naopak má perfektní gramatiku, ale má špatnou výslovnost či nechce vystupovat s projevem na veřejnosti apod.

1.4.3 Jazyková inteligence

Jazyk hraje v našem životě jednu z nejpodstatnějších rolí. Plní zejména emotivní, konativní, fatickou a metajazykovou funkci. Díky jazyku je schopen člověk manipulovat s ostatními jedinci, dále využívá jazyk k uchování faktů a k přemýšlení o sobě samém, svém konání a tyto informace je schopen předat svému okolí. V žádné odborné literatuře se nesetkáme s jednoznačným vymezením, které by definovalo jazykovou inteligenci. Velký psychologický slovník říká o jazykové inteligenci: *„typ inteligence, která se uplatňuje ve vyprávění, diskusích, debatách, veřejných vystoupeních, psaní a čtení, dorozumívání se cizími jazyky"*.[16]

Žáci s tímto typem inteligence bývají citliví k užívání určitých slovních významů, k správnému řazení slov a k výběru vhodných výrazů ke splnění funkcí českého jazyka. Zajímá je tvorba různých básní, povídek, dopisů a románů. Baví je nejen psaní a vkládání sebe samých do příběhů, ale tvoří i školní časopisy a noviny, vyhledávají nová fakta a informace v encyklopediích, příručkách, na internetu. Tito žáci také velice rádi čtou různé žánry. Dále vynikají dobrou pamětí v zapamatování názvů míst, jmen, časových údajů i podrobných informací. Nadané děti také rády tvoří např. křížovky nebo slovní hlavolamy a hry se slovy. Zapamatují si a následně vypráví vtipy. Své výtvory, názory a poznatky často umí dobře prezentovat ostatním lidem.[17]

---

[16] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. Velký psychologický slovník. Ilustroval Karel NEPRAŠ. Praha: Portál, 2010, s. 225

[17] MACHŮ, Eva. Rozpoznávání a vzdělávání rozumově nadaných dětí v běžné třídě základní školy: příručka pro učitele a studenty učitelství. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 15

Howard Gardner tvrdí: *„Jazyk je ve své podstatě produktem hlasového ústrojí a je určen lidským uším. Pokud bychom snižovali zásadní význam propojení jazyka se sluchovým a hlasovým ústrojím, těžko bychom správně porozuměli vývoji jazyka a jeho reprezentacím v mozku. Soustředíme-li se však pouze na anatomickou stránku, může nám uniknout úžasná pružnost jazyka a rozmanitost způsobů komunikace i uměleckého vyjadřování, které mají lidé (nadaní i ti, kteří trpí nějakou poruchou) k dispozici díky odkazu svých předků. Jsem přesvědčen o tom, že při utváření jazyka hraje centrální úlohu sluch a mluvená řeč."*[18]

Howard Gardner o jazykové inteligenci píše, že je prostudována nejlépe ze všech, a tak jsou dostupné hodnověrné informace o jazykové ontogenezi, vyjadřování jazykových jevů a vztahu k dalším typům inteligencí člověka. Co se týče sémantiky, tedy významů a konotací slov, jazykové vyjadřování zde plní zásadní roli v jazyce. Stejně jako sémantika, tak i pragmatika čerpá vstupy z ostatních inteligencí. Fonologie a syntax se nachází v centru inteligence jazykové.[19]

Robert J. Sternberg píše o kódování a chápání textu takto: *„Porozumění čtenému textu závisí na několika schopnostech: a) získání přístupu k významu slov, buď z paměti, nebo z kontextu; b) odvození smyslu z klíčových myšlenek textu; c) vytvoření mentálního modelu napodobujícího situace, o nichž čteme; d) vyhmátnutí klíčových relevantních informací z textu, které je založeno na kontextu, v jehož rámci čteme, i na záměru, jímž se to, co čteme, chystáme užít."*[20]

V současnosti jsme přesvědčeni o tom, že inteligence jazyková je spjata také s nadáním lingvistickým. Dále také souvisí s básnickým a prozaickým umem. Spisovatelé tvrdí, že každodenní praxe je zde nutnou podmínkou. Tito lidé mají schopnost bravůrně užívat slova, ať už v projevu mluveném, tak i psaném, jsou schopni řečnit, vést jednání i mistrovsky napsat text. Ovšem jsou i tací nadaní jedinci, kteří neumějí své myšlenky jasně a přehledně formulovat a předat ostatním. *„Mnozí z těch, kdo byli označení jako*

---

[18] GARDNER, Howard. Dimenze myšlení: teorie rozmanitých inteligencí. Praha: Portál, 1999, s. 123

[19] Tamtéž, s. 105-109

[20] STERNBERG, Robert J. Kognitivní psychologie. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009, s. 376

dyslektici nebo osoby s poruchou učení, jsou ve skutečnosti úžasnými vypravěči, řečníky, herci, komiky nebo politiky."[21]

Například u básníků je důležité, aby byli citliví k odstínům významu slov a co nejhlouběji vystihli pocity, nálady a představy. Autoři románů naopak musí vystihnout podstatné myšlenky, prostředí, charakteristiky postav apod. Není zde důležitá originalita myšlenek ani podrobné vyjadřování pocitů, ale jak spisovatel užívá daný jazyk.[22] Dalším podstatným rysem, který můžeme vyhledat u nadaných žáků, je jejich porozumění metaforám a jiným nedoslovným podobám jazyka. Jak dokáže člověk pochopit metafory a frazémy? Jeden ze základních důvodů, který umožňuje rozklíčovat jazyk, jenž není použit doslovně, závisí na tom, že daný jedinec zvládne slyšené výrazy vyložit v širším lingvistickém, kognitivním, sociálním a kulturním kontextu.[23]

Jazyková inteligence tedy značí dovednosti klíčové a přidružené. Mezi klíčové kompetence se řadí schopnosti užívat svůj mateřský, popř. cizí jazyk, rozumět ostatním osobám, přednést své vlastní názory a myšlenky, znát a používat jazyk více způsoby, jako je oznamování informací, žádost, příkaz, manipulace apod. Přidruženými schopnostmi jsou: čtení, psaní, naslouchání, správné porozumění, vnímavost ke vzorům, umění veřejně řečnit, vedení dialogu, dobré argumentování a dobré pamatování podstatných věcí.[24]

Nadaní jedinci s vyvinutou inteligencí jazykovou tedy mají vlohy v oblasti mluvené a psané řeči, znají gramatická pravidla, vědí, kdy a kde je užít, popř. ve kterých situacích se jim vyhnout. Jsou obdařeni citem pro paraverbální jazykovou složku (důraz, intonace, pomlky apod.) a jsou více vnímaví k slovům v přeneseném významu (metonymie, metafora, synekdocha). *„Lidé s vysoce vyvinutou jazykovou inteligencí nacházejí uplatnění například jako spisovatelé, básníci, textaři, novináři, scénáristé, řečníci, firemní a vládní*

[21] ARMSTRONG, Thomas. Každý je na něco chytrý: jak odhalit a rozvíjet různé druhy inteligence. Praha: Portál, 2011, s. 24-25

[22] GARDNER, Howard. Dimenze myšlení: teorie rozmanitých inteligencí. Praha: Portál, 1999, s. 105-110

[23] STERNBERG, Robert J. Kognitivní psychologie. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009, s. 349

[24] HAVIGEROVÁ, Jana Marie. Pět pohledů na nadání. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada), s. 86-86

mluvčí, moderátoři, redaktoři, publicisté, politici (v naší zemi obzvlášť), právníci, podomní obchodníci."[25]

Jazykovou inteligenci lze podporovat několika způsoby. Jedná se například o vymýšlení a vyprávění příběhů, vedení rozhovorů ve školním i rodinném prostředí, diskuze nad aktuálními tématy každodenního života, publikování příspěvků na školních i ostatních webových stránkách, zveřejňování článků v tištěných publikacích, vedení portfolií (čtenářský deník, sebehodnocení, vlastní literární díla), psaní básnických povídek či jiných žánrů, četba různých druhů literárních žánrů, tvoření projektů (darování knihy spolužákovi, čtenářské dílny, cestopisné čtení, životopisy slavných osobností, výstavy knih), vymýšlení hádanek, řešení kvízů a hlavolamů. Je zapotřebí podporovat lásku k četbě nenásilnou formou už od raného věku dítěte. Tato inteligence by měla být využívána napříč všemi vyučovacími předměty.

1.5 Problematika tvořivosti

K hlavním charakteristikám nadaných žáků patří také tvořivost. Je považována za jednu z rozhodujících dispozičních složek nadaného žáka. Tvořivost znamená vytváření něčeho, co je jak originální, tak hodnotné. Je celá řada různých faktorů, která vystihuje vysoce tvůrčí osoby. Dle Roberta Sternberga to jsou: *„a) extrémně vysoká motivace k tomu, aby člověk byl tvůrčí v určité oblasti úsilí (např. pro čirou radost z tvůrčího procesu); b) nepřizpůsobení se konvencím, které mohou potlačovat tvorbu, obětavá vytrvalost při udržování standardů výjimečné kvality výkonu a sebedisciplína, která se vztahuje k tvůrčí práci; hluboká víra v hodnotu tvůrčí práce a také ochota kritizovat a vylepšovat ji; d) obezřetná volba problémů či předmětů, na které zaměřujeme svou tvůrčí pozornost; e) myšlenkové procesy charakteristické vhledem a divergentním myšlením; f) ochota riskovat; g) rozsáhlé znalosti o vybrané oblasti; h) hluboká angažovanost v tvůrčím úsilí. Historický kontext, obor a sociální pole také ovlivňují šance pro vyjádření tvořivosti.“*[26]

[25] Tamtéž, s. 87

[26] STERNBERG, Robert J. Kognitivní psychologie. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009, s. 423

Hlavním přínosem tvořivosti člověka jsou úlohy, jež jsou obohaceny různými odpověďmi, jež žáci vytvářejí na základě zjištěných faktů. Jedinec s touto vlastností pokládá sobě i lidem okolo sebe řadu různých otázek, zkoumá zjištěná fakta do hloubky a využívá u toho nezvyklé postupy. Často se tyto děti zajímají jen o látku, která jim připadá zajímavá, a o ostatní učivo neprojevují žádný zájem. Kreativní žáci se věnují různým mimoškolním činnostem, někdy volí samostatnou práci před kooperací s ostatními jedinci.

Během výuky je potřeba tvořivost podporovat a rozvíjet, učitel by měl žáka vést metodicky a hodnotit dílčí úkoly, které stanovil, dle přiměřené náročnosti. Základním kamenem ve výchově k tvořivé činnosti je touha po aktivitě. Při programu kreativity je předpokladem plné zapojení individuality žáka a jeho vynaložené úsilí. Základní metoda tvořivé výuky je aplikování osvojených postupů na řešení problémů, jež jsou obsahem rozšiřující látky. Podstatným rysem určité problémové situace či problému je, že se zde vyskytují nějaké jasně nevyjádřené formule, jejichž vyřešení lze uskutečnit změnou na jasné vyjádření. Je potřeba, aby žáci hledali různá řešení, využívali více metod při vypracování úkolů a plně zapojili své představy. Nadaný žák by měl pracovat na problému, s kterým se setkává poprvé a není na něj zcela připraven, aby na jeho řešení nepoužíval mechanicky naučené postupy.[27]

1.6 Modely nadání

Následující modely měly podstatný účinek na rozbor schopností jak intelektových, tak i neintelektových. Stejně jako tomu bylo u definic nadání, existuje více modelů. Modely nadání mají odlišnou podobu ztvárnění, různí odborníci k nim přistupují z různých hledisek a dělí je dle zvláštních kritérií. Nacházíme modely, které jsou konstruovány od nejjednodušších až po mnohorozměrné.

První, který zmíním, se nazývá Sternbergův triarchický model nadání, jejímž autorem je Robert J. Sternberg. Hlavním bodem této teorie je rozpor s měřením inteligence pomocí inteligenčních testů, jelikož tento autor nesouhlasí s tvrzením, že testy tohoto typu mohou posuzovat hodnotu přizpůsobení se nečekaným situacím a zjišťují jen jeden prvek

[27] ŠVARCOVÁ, Iva. Základy pedagogiky. Praha: Vydavatelství VŠCHT, 2005, s. 112-113

inteligence. R. J. Sternberg hovoří o inteligenci jako o vlohách, kdy jedinec správně uvažuje, má potenciál učit se ze svých zkušeností, zapamatuje si důležitá fakta a také zvládá činnosti a nároky v běžném životě. Na základě propojení tří složek, jimiž jsou nadání: syntetické (schopnost spojovat části do jednoho celku), analytické (schopnost rozebrat celek na jednotlivé části) a praktické (schopnost využít vlohy syntetické a analytické v praxi), může daný jedinec vynikat.[28] *„Inteligence je tedy schopnost učit se ze zkušenosti, užívat metakognitivní procesy, které zkvalitňují učení, a schopnost přizpůsobovat se svému prostředí, jež může v různých sociálních a kulturních souvislostech vyžadovat různé druhy přizpůsobení."*[29]

Druhým modelem je tzv. Renzulliho model 3 kruhů. J. Renzulli chápe nadání jako kladnou spolupráci tří důležitých složek, a to tvořivost, inteligence a zaujetí pro úkol. Tvořivost se vyznačuje originálním myšlením a tvůrčí duchaplnou prací, zatímco zaujetí pro úkol znamená pracovitost, vytrvalost a motivaci. [30]

V dalším modelu je dán důraz na realizaci nadání, jedná se o Psychosociální model A. J. Tannenbauma, jenž odlišuje jedince, kteří produkují nové teze a myšlenky, a ty, kteří pouze reprodukují myšlenky již vytvořené. V tomto modelu autor uvedl pět faktorů, které působí na realizační složku nadaných. Jedná se o specifickou schopnost, kdy jedinec dosáhne skvělého výkonu v ceněné oblasti. Všeobecná schopnost je úzce spojena s inteligencí. Udává zde také její nadprůměrnou minimální hranici, díky které osoba může dosáhnout vysokých výkonů. Následují faktory tzv. neintelektové, které obsahují charakterové vlastnosti jedince (disciplína, motivace, emoce) dále faktor šance, kdy určité příčiny a události mají závažný vliv na život. Poslední faktor se týká prostředí, ve kterém dochází k rozvoji člověka, jako je rodina, škola a přátelé.[31]

Následuje Monksův vícefaktorový model nadání, kdy podstatnou roli u nadání, stejně jako u A. J. Tannenbauma, hraje faktor sociálního prostředí. Další model vytýká roli učení, proto je vhodný pro dnešní vzdělávání. Jedná se o Gagného diferencovaný model

---

[28] MACHŮ, Eva. Nadaný žák. Brno: Paido, 2010, s. 25

[29] STERNBERG, Robert J. Kognitivní psychologie. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009, s. 502-503

[30] MACHŮ, Eva. Nadaný žák. Brno: Paido, 2010, s. 23

[31] Tamtéž, s. 26

nadání a talentu, podle kterého je nadání vloha dosahovat výborných výkonů v jednom či více oborech. F. Gagné kategorizuje nadání do čtyř skupin, jedná se o schopnosti tvořivé, senzomotorické, intelektové a socioafektivní. Do svého modelu zařadil také komplex katalyzátorů, jako např. fyzikální, kulturní a náhodné události. Posledním modelem, který uvedu, je Mnichovský model nadání. Toto pojetí obsahuje některé myšlenky, které jsem uvedla v modelech nadání výše. Schopnosti osob zde zastupují prediktory, jež dále rozvíjí moderátory. Prediktory jsou zde schopnosti daného člověka a moderátory představují podmínky prostředí a nekognitivní osobnostní charakteristiky.[32]

U těchto modelů je vidět, že nadání se netýká pouze stránky intelektové, ale také složky neintelektové a sociální. Nadání je tedy výsledným efektem působení různých faktorů, jak intelektových, tak sociálních i emočních.

1.7 Vzdělávání dětí s nadáním

1.7.1 Legislativa České republiky ve vztahu k mimořádně nadaným žákům

Dle legislativy České republiky, která se vztahuje ke vzdělávání mimořádně nadaných žáků, jsou vzdělávací cíle ve vztahu k těmto žákům stanoveny klíčovými dokumenty. Jedná se o Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR a Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha MŠMT. Školský zákon č. 561/2004 Sb. z 1. ledna legislativně ukotvil mimořádně nadané žáky. Vyhláška MŠMT č. 73/2005 Sb., která vstoupila v platnost 9. února 2005, O vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků u studentů mimořádně nadaných, prvně definoval (v části třetí, § 12) pojem mimořádně nadaný žák,[33] a to následovně: *„Mimořádně nadaným žákem se pro účely této vyhlášky rozumí jedinec, jehož rozložení schopností dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti v celém okruhu činností nebo v jednotlivých rozumových oblastech, pohybových, uměleckých a sociálních dovednostech. Zjišťování mimořádného nadání žáka provádí školské poradenské zařízení.*

[32] MACHŮ, Eva a Ilona KOČVAROVÁ. Kvalita školy z hlediska péče o nadané žáky. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2013, s. 11-15

[33] PORTEŠOVÁ, Šárka. Skryté nadání: psychologická specifika rozumově nadaných žáků s dyslexií. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 38

Pro mimořádně nadané žáky může ředitel školy vytvářet skupiny, ve kterých se vzdělávají žáci stejných nebo různých ročníků v některých předmětech."[34]

1.7.2 Podpůrná opatření ve škole

Školský systém pro vzdělávání žáků používá normu, jež je dána průměrem žáků. Ta je směrnicí pro časovou dotaci a množství probrané látky, jež si mají žáci během studia osvojit. Žákům, kteří tuto normu nejsou schopni splnit, nabízí škola celou řadu podpůrných opatření pro zlepšení jejich výsledků. Ovšem ve většině českých škol pro žáky, kteří si osvojují učivo rychleji či látku ve větší míře, žádný mimořádný přístup není, a tak se tito žáci učí dle stejných osnov jako ostatní žáci. Přitom omezování duševních schopností žáků může být příčinou vzniku lenosti a vzdorovitému postoji k výuce a škole obecně či dokonce může vést k negativním psychickým následkům. V některých školách v České republice nadaní žáci mohou navštěvovat specializované třídy s rozšířenou výukou. Dále mají možnosti si vybírat nepovinné předměty dle oblastí jejich zájmu, v našem případě jazykové. S projevy nadání se také často pojí velký zájem daného žáka o některý zájmový kroužek. Tento jev můžeme vidět spíše na druhém stupni základní školy.

V učebním procesu jsou uplatňovány dvě možnosti podpory vysoce nadaných žáků. Jedná se o akceleraci vzdělávání a obohacení učiva. Prvním přístupem je akcelerace neboli urychlování, které je založeno na zrychleném tempu předávání informací a zvládnutí nových dovedností. Akcelerace se užívá na vnitřní a vnější úrovni. Na vnitřní úrovni funguje akcelerace prohloubením obsahu učiva. U zrychlování se užívají dva postupy: kompakce, kde se lépe využívá čas tak, aby žáci mohli rozvíjet své individuální zájmy, a teleskopie, která spočívá v redukci času, jež je potřeba pro zvládnutí předepsané látky osnovami. Akcelerace na vnější úrovni je uplatňována přeskočením jednoho či více ročníků, dřívějším přestupem na navazující školu (zahájit vzdělávání na určitém stupni

[34] Zákony pro lidi. [online], ©2018 [cit. 2018-01-17]

Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-73

vzdělávání dříve, než je běžné v dané zemi) nebo docházení do některých předmětů vyššího ročníku.[35]

Dle Pedagogické encyklopedie jsou výzkumy, které ukazují, že akcelerovaní jedinci mají větší motivaci, díky náročnějším úlohám a požadavkům vyššího stupně podávají větší výkon než jejich vrstevníci a obecně si utvářejí pozitivní přístup ke škole jako k prostředku jejich vzdělávání. Existují i argumenty, které udávají negativní výsledek akceleračního procesu. Některé děti nejsou dostatečně zralé, jak po stránce sociální, tak emoční, proto je lepší, aby zůstaly mezi stejně starými jedinci, kde není hrozba problémů sociální integrace a vyčlenění ze staršího třídního kolektivu.[36] Ovšem děti se často obklopují těmi, kteří jim jsou blízcí právě po stránce vývojové, namísto aby vyhledávaly kontakt se stejně starými jedinci. *„Ředitel školy může mimořádně nadaného žáka nebo studenta na základě podané žádosti přeřadit do vyšší třídy i bez absolvování předchozího ročníku. Součástí žádosti žáka, který plní povinnou školní docházku, je vyjádření školského poradenského zařízení a registrujícího praktického lékaře pro děti a dorost. Podmínkou přeřazení je vykonání zkoušek z učiva nebo části učiva ročníku, který žák nebo student nebude absolvovat. Obsah a rozsah zkoušek stanoví ředitel školy.”*[37]

Druhou možností je tzv. obohacování. Tato metoda je vysoce variabilní, jelikož je užívaná jako základní metoda vzdělávání nadaných žáků nebo jako dodatek jiného užívaného modelu. Tato možnost představuje prohlubování a rozšiřování vzdělávacích programů o nové informace, znalosti a dovednosti v jednotlivých předmětech. Podstatou je rozvoj myšlení žáků v širších oblastech, porozumění vztahů a souvislostí mezi vyučovacími předměty. Díky takové edukaci dojde k hlubšímu zkoumání a následnému samostatnému poznávání nadaného žáka. Při tomto procesu je možné se zaměřit na obsah (prohloubení obsahu probírané látky), proces (rozvíjení tvořivosti, myšlení) a produkt (závěrečný výsledek, jako například povídka, báseň).

---

[35] JURÁŠKOVÁ, Jana a Leona Jelínková. Základy pedagogiky nadaných. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2006, s. 49

[36] PRŮCHA, Jan, ed. Pedagogická encyklopedie. Praha: Portál, 2009, s. 474-475

[37] VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. Pedagogika pro učitele. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada), s. 393

Opět jako u akcelerace existují argumenty pro a proti modelu obohacování. Proti se staví názory jako: je nejasně stanovený vzdělávací cíl, tento způsob není dostatečnou motivací pro žáky, aby byli co nejvíce efektivní při výuce, a v neposlední řadě náročnost pro přípravu materiálů a pomůcek učitelů k obohacení učiva pro tyto žáky. [38] Varianty obohacování učiva jsou následující: samostudium, pomocí individuálního plánu; projektové vyučování, podpůrné systémy jako jsou kluby a sdružení; soutěže; využívání jiných forem výuky (moderní metody: rozvoj kritického myšlení, kooperativní učení), speciální pomůcky, např. kvalitní knihovna, didaktické hry a změny v kurikulu.[39]

1.7.3 Mimoškolní možnosti vzdělávání nadaných žáků

Důležitou cestou ke zlepšování schopností nadaných žáků je vhodná a přiměřená iniciativa v kruhu rodiny. Ovšem existují i jiné varianty, které může nadaný žák hojně využívat ke svému prospěchu. K rozvoji nadání u žáků je možné využít určitá příslušná zařízení, jako jsou základní umělecké školy, jazykové školy a domy dětí a mládeže. Další možností je e-learning, jedná se o specifické kurzy, které se aplikují díky novým informačním technologiím. Druhou možností je tzv. tutorský systém, který nabízí podporu nadaného žáka dospělým jedincem, který je nazýván tutorem. Ten se zaměřuje na zájmy a vlohy žáka s nadáním, a tak dochází k rozvoji mezilidské komunikace, sociálnímu cítění a růstu kognitivní složky. Rezidenční programy jsou dalším typem mimoškolního vzdělávání nadaných žáků. Jedná se o kurzy vzdělávání nadaných, kde si daní jedinci mají obohatit o další informace. Tyto programy se většinou uskutečňují v zahraničí během letních měsíců.

V současnosti jsou kladné odezvy na nabídku, která je určena nadaným žákům, jež značně podporuje jejich rozvoj a osvojení schopností. Ovšem existuje několik důvodů, jež brání, aby přístup k těmto žákům byl kladně rozvinut dál. Jedná se např. o různorodost

[38] PRŮCHA, Jan, ed. Pedagogická encyklopedie. Praha: Portál, 2009, s. 475-476

[39] ŠKRABÁNKOVÁ, Jana. Žijeme s nadáním. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2012, s. 44

nadaných žáků, jejich odlišné potřeby k jejich vzdělávání a mnohočetnost vymezení pojmu nadání.[40]

1.8 Teorie rizikových skupin

Mezi nadanými jsou různé typy jedinců. Nalezneme zde i takové žáky, kteří jsou řazeni do rizikové podskupiny. Jejich projevy jsou charakteristické různými způsoby, často trpí některými problémy. Je zapotřebí k nim přistupovat odlišně ve výchovně-vzdělávacím procesu. Ovšem není příliš jednoduché nadané žáky z této kategorie identifikovat. Rizikových skupin je několik, řadí se sem nejvíce podskupiny jako: nadané dívky, nadaní s extrémně vysokým IQ, podvýkonné nadané děti, dvakrát výjimečné nadané děti, nadané děti z odlišného kulturního prostředí, kreativně nadané děti nebo sociálně znevýhodněné nadané děti.[41]

1.8.1 Nadané dívky

Specifická fakta pro tento typ rizikové skupiny jsou ta, že děvčata v mladším školním věku předčí chlapce v kognitivních i afektivních složkách, ovšem jejich náskok se postupně snižuje. To může být ovlivněno hned několika faktory. Prvním z nich je trvající stereotypní postavení žen ve společnosti. V rodinách jsou spatřeny rozdílné přístupy k dívkám a chlapcům. Rodiče většinou neposílají své dcery do psychologické poradny na psychologickou diagnostiku s obavami, aby nebyly označeny za nadané. V rozvoji osobnosti mladých dívek hrají důležitou roli rodiče a jejich nároky či touha po uznání, zejména z otcovy strany. Zdánlivě malicherný může vypadat i výběr hraček, který častokrát může být nesprávný. Chlapci rozvíjí své nadání například sestavováním a tvořením náročnějších konstrukcí, zatímco u děvčat nalezneme převážně panenky, náčiní na vaření a jiné. Pokud není správně přistupováno k těmto žákyním, ve vyšších ročnících

[40] PRŮCHA, Jan, ed. Pedagogická encyklopedie. Praha: Portál, 2009, s. 476-477

[41] MACHŮ, Eva. Rozpoznávání a vzdělávání rozumově nadaných dětí v běžné třídě základní školy: příručka pro učitele a studenty učitelství. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 50

mohou vykrystalizovat negativní postoje typu: nízké sebevědomí, nízká výkonová motivace anebo naopak perfekcionismus.[42]

1.8.2 Dvakrát výjimečné nadané děti

V současné době je problematika pedagogiky a psychologie dětí s dvojí výjimečností v mnoha státech aktuálním tématem a stává se prioritou u tvoření cílů vzdělávacích programů. Z Evropy se tímto tématem zabývají státy jako Německo, Slovensko či Velká Británie. V školském systému České republiky se jedná o téma, kterému není věnováno příliš mnoho pozornosti a není moc známé.[43] Jedinci v této skupině mají určitou mimořádnou schopnost, která souvisí s nějakým handicapem. Patří sem ti nadaní jedinci, kteří mají problémy v oblasti emocionální a sociální, se specifickými poruchami učení, s poruchou zraku či sluchu, se zdravotním handicapem (fyzický), s mentální retardací (ta se vyskytuje u druhů nadání neintelektové povahy) a sdružené poruchy. Jsou případy, kdy handicap zastíní nadání a není tak adekvátní přístup ze strany učitelů a rodičů (sníží se očekávání, tak méně dítě motivují). Někdy zase není nadání objeveno, jelikož se žáci jeví jako průměrní či lehce nadprůměrní.[44]

1.8.3 Nadaní s dyslexií

Nadaní žáci s dyslexií jsou často nazýváni také jako chytří žáci se školními problémy či paradoxní žáci. Školní výkon těchto dětí totiž neodpovídá jejich skutečným vlohám a rozumovým předpokladům. U těchto jedinců, kteří jsou nadaní, se projevuje zároveň i porucha učení. Jsou schopni prokazovat své nadání i zvládnou dosahovat skvělých výkonů, ale porucha učení jim některé školní výkony komplikuje a znesnadňuje jim určité aspekty vzdělávání. Mezi toto znevýhodnění patří například čtení; potíže s vyjadřováním, zejména ve fonologickém zpracování řečového jednání; dále také

[42] MACHŮ, Eva. Rozpoznávání a vzdělávání rozumově nadaných dětí v běžné třídě základní školy: příručka pro učitele a studenty učitelství. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 54-55

[43] PORTEŠOVÁ, Šárka. Rozumově nadané děti s dyslexií. Praha: Portál, 2011, s. 24

[44] MACHŮ, Eva. Rozpoznávání a vzdělávání rozumově nadaných dětí v běžné třídě základní školy: příručka pro učitele a studenty učitelství. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 52

v pracovní paměti, kdy má jedinec problém udržet řečové nebo akustické informace v paměti krátkodobé a v témže času přijímat a zpracovávat nová fakta. Dalším handicapem jsou nesnáze rychle přijímat, zpracovávat a používat nové řečové či akustické informace. Nadaný člověk s dyslexií může mít potíže s rychlým vybavováním určitých termínů, přesných slov či definic, které identifikují daný předmět nebo popisují nějakou myšlenku.[45]

1.8.4 Nadaní ze znevýhodněného socio-kulturního prostředí

Do této skupiny se řadí jedinci, jejichž odlišnost je dána jiným jazykem, etnikem, rasou či principy, kterými jsou socializovaní z prostředí rodiny. Jejich handicap je úzce spjat se zázemím rodiny, jež nemá dobré vzdělání a dostatek finančních prostředků. Tito nadaní žáci z jiného prostředí se projevují tak, že mají vlohy logicky uvažovat, mají-li správná fakta, jsou schopni uvést nabyté poznatky do praxe a užitečně pracovat se symboly daného společenství. Nadaní ze znevýhodněného socio-kulturního prostředí nejsou motivováni ani chváleni, nemají dostatečnou stimulaci k podávání kvalitních výkonů či adekvátní materiály, které by rozvíjely jejich potenciál.[46]

1.8.5 Podvýkonné nadané děti

Podvýkonné nadání je definováno jako rozpor mezi potenciálem žáka a jeho výkony. Existuje několik kategorií podvýkonnosti, do kterých můžeme zařadit nadané žáky. Jedná se o primární podvýkonnost, která se objevuje bez patrného důvodu; sekundární podvýkonnost, jež je průvodním úkazem nějakého specifického hendikepu; chronická podvýkonnost značí neustále nízký výkon a situační podvýkonnost se jeví jen občas. Identifikace takového žáka ve školním prostředí probíhá tak, že daný jedinec má špatné známky a nedobré výsledky, jeho motivace není vysoká, neplní pečlivě domácí úkoly, není soustředěn na plnění úkolů, či sledování výuky, nechá se vyrušit podněty z okolí, má špatné učební návyky, obecně zaujímá negativní přístup ke školskému systému, navazování přátelského či kooperativního vztahu s ostatními spolužáky mu dělá

[45] PORTEŠOVÁ, Šárka. Rozumově nadané děti s dyslexií. Praha: Portál, 2011, s. 29-30

[46] JURÁŠKOVÁ, Jana a Leona Jelínková. Základy pedagogiky nadaných. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2006, s. 115-116

problémy. Na druhou stranu ale mohou tito nadaní vynikat velkou představivostí a kreativitou v oborech, které je zajímají.[47]

O mimořádných schopnostech nelze uvažovat ve smyslu, že nadaný je s IQ vyšším než 130 a nenadaný s IQ pod 130. Tato hodnota nedává informace o různých typech nadání. Stupeň nadání nemusí být vždy korespondovat s vysokým školním výkonem a se skvělou úspěšností ve školním zařízení. Nadání znamená mimořádné schopnosti ve specifických oborech. Nadání může také koexistovat s určitým znevýhodněním či handicapem. Podstatným prvkem při rozvoji nadání u žáků nehrají pouze mimořádné vlohy, ale také mnoho jiných faktorů, jako tvořivost, motivace, cílevědomost či neústupnost.

1.9 Problematika hyperaktivity a ADHD

Syndrom ADHD je vymezen jako porucha pozornosti, která je spojena s hyperaktivitou. Většina odborníku považuje tuto poruchu za neurologicky podmíněný stav, který souvisí s ADHD, a je klasifikován třemi základními složkami, a to hyperaktivitou, sklonem k unáhlenosti, poruchou pozornosti či jejich kombinací.

Projevy hyperaktivity u nadaných dětí se mohou projevovat ve verbální nebo motorické oblasti či jejich kombinací. Někteří odborníci upozorňují na fakt, že je značná podoba mezi nadáním a projevy syndromu ADHD. Tyto projevy, jako jsou hyperaktivita nebo porucha učení, se často vyskytují právě u nadaných žáků. Jolana Laznibatová dělí hyperaktivitu do dvou skupin, a to na hyperaktivitu primární a sekundární. Pro první skupinu je příznačné to, že je vrozená (přirozená), koreluje s funkcemi a dispozicemi nadaného žáka. Tento jedinec se chová aktivně, neustále je v pohybu, je velmi zvídavý, touží po dalších informacích. Také chce nové impulsy a okolí, které ho bude podněcovat k dalším výkonům. Zatímco sekundární hyperaktivita je získaná, vyskytuje se zejména ve školním prostředí. Vzniká v případě, že se žák ve škole nudí, neprobírá některé zajímavé téma nebo se učí to, které ho nebaví. Může se vyskytovat také v případech špatných sociálních a komunikačních vztahů se svými vrstevníky. Tento žák

[47] MACHŮ, Eva. Rozpoznávání a vzdělávání rozumově nadaných dětí v běžné třídě základní školy: příručka pro učitele a studenty učitelství. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 50-51

potřebuje být neustále obklopen novými výzvami. Projevy jsou zjevné častým vyrušováním při výuce. Žák vyrušuje ostatní spolužáky, má verbální poznámky, strhává pozornost na svoji osobu apod. Hyperaktivitu primární můžeme pokládat za kladnou. Oproti tomu hyperaktivita sekundární je negativní.[48]

Hyperaktivita ve školním prostředí u nadaných žáků se dále může dělit do dalších podskupin. Jedná se o hyperaktivitu konstruktivní, kdy žáci s nadáním potřebují nepřetržitě pracovat na zadaných úkolech, potřebují plnit úkoly s vyšší obtížností a pak na nich bez vyrušování delší dobu pracují. Dokonce si sami vymýšlejí aktivity, jako psaní článků do novin, pořádání soutěží atd. Další podskupinou je nekonstruktivní hyperaktivita, kdy žák naopak hlasitě vyrušuje během celé hodiny a je neklidný. Žák v této podskupině se neumí delší dobu soustředit na jednu činnost. Existují i případy, kdy impulzivita rozhodování u nadaných dětí neodpovídá jejich intelektové úrovni. Stává se, že při výuce nahlas vykřikují své zjištěné výsledky a řešení zadaných úloh, protože nechtějí, aby byli jejich spolužáci rychlejší než oni samotní.[49]

Správný přístup k nadaným žákům je tedy zatížit je správnými a zajímavými úkoly s přiměřenou úrovní k jejich schopnostem. Jakmile jsou zaměstnaní, tak pak nevyrušují v průběhu hodiny. Při plnění úkolů paradoxně mohou někteří nadaní žáci udělat chyby právě proto, že se dostatečně nesoustředí na plnění lehkých úkolů. Jiní nadaní, pokud nejsou správně podněcováni, si vymyslí vlastní činnost, jako například hry nebo porušování pravidel chování, což narušuje výuku všem účastníkům vzdělávacího procesu.[50]

---

[48] LAZNIBATOVÁ, Jolana a Jana JURÁŠKOVÁ. Prejavy hyperaktivity u nadaných detí. Psychológia a patopsychológia dieťaťa. Bratislava: Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie v Bratislave, 2005, (Číslo 3/2005), 196-199.

[49] Tamtéž, s. 196-199

[50] LAZNIBATOVÁ, Jolana a Jana JURÁŠKOVÁ. Prejavy hyperaktivity u nadaných detí. Psychológia a patopsychológia dieťaťa. Bratislava: Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie v Bratislave, 2005, (Číslo 3/2005), 199-200

1.10 Osobnost učitele nadaných žáků

Při řešení problematiky nadaných jedinců zde hraje zásadní roli také vyučující. Nadaní žáci potřebují specifický přístup a pozornost nejen ze strany svých zákonných zástupců, ale právě také učitelů. Nabízí se tedy otázka, zda musí být vyučující, který pracuje s těmito dětmi, také nadaný. Podle Juráškové zde není nutnost, aby byl učitel také nadaný jedinec, ale měl by být tolerantní k neobvyklým otázkám, jinému řešení úloh, zvláštním názorům a mít schopnost správně motivovat, povzbudit a ocenit žáka. Kolikrát je učitel stavěn před netypické otázky, na které by měl být připraven adekvátně odpovědět. Vyučující patří v životě žáka k autoritě, která by měla mít na jeho rozvoj kladný vliv, proto je nutné na tomto vztahu dobře pracovat.

Učitel, jenž pracuje s nadanými žáky, by měl splňovat následující charakteristiky. Vyučující by měl být profesionál, aby mohl vytvářet správně pedagogické principy, dobře tvořit a vést učební procesy. Podstatným rysem je také důvěra v učitelovu autoritu. Pro žáky je potřeba, aby věděli, že se na učitele mohou kdykoliv obrátit s problémy či diskutovat o svých názorech bez toho, aby je odbyl či ztrapnil před ostatními spolužáky. S tím souvisí také takt, který představuje přiměřený vztah k žákům v případech, které nejsou pro žáky zcela příjemné, například při udělování hodnocení. Mezi nejzákladnější charakteristiky patří jednoznačně empatie, kdy by si měl pedagog představit sebe v situaci nadaného žáka. S tímto cítěním souvisí i tolerance ke stránkám nadaných jedincům, které jsou pro ně typické i netypické (jiné způsoby řešení zadání, odlišné názory, ironie).

Nadprůměrné vlohy nadaných jedinců vyžadují specifický přístup učitelů, netradiční vzdělávací postupy a metody. Učitelé musí trávit nad přípravami vyučování mnoho času, dále si sami musí vyhledávat informace nad rámec školních osnov či absolvovat různá školení. Proto je nutné, aby byl učitel pružný, byl schopen se přizpůsobit měnícím se standardům ve výuce a aplikovat individuální plány. Další přístup, který zmíním, je nestrannost učitelovy osobnosti při řešení konfliktních situací, měl by se zamýšlet nad výtkami žáků, popř. kritikou své osobnosti a mít schopnost brát žákova slova s nadhledem. Nadaní jedinci často neunesou situaci, kdy jsou svědky bezpráví, pak jsou schopni svůj názor otevřeně přednést. Podstatným faktorem, který žáci cení u učitele, je

také smysl pro humor, kdy je učitel vtipný a umí si udělat legraci i ze sebe samého.[51] Vyučující by měl nadání žáka pokládat za přednost a adekvátním způsobem to i prezentovat před ostatními dětmi. Měl by se vyvarovat porovnávání dosažených výsledků nadaného jedince s jeho vrstevníky. Správným přístupem je tedy srovnávání výkonů nadaného s jeho vlastními předešlými výsledky. Pokud by bylo nadané dítě učiteli porovnáváno s ostatními, ti by ho mohli pokládat za odlišného či ne sobě rovného člověka, což by mohlo vést k špatným třídním vztahům či dokonce vyloučení žáka z kolektivu. Je nezbytné, aby pedagog udržoval v třídním kolektivu přátelskou atmosféru a spolupráci mezi dětmi.[52]

Správný přístup vyučujícího k nadanému žákovi je tedy nedirektivní formou. Vztah učitele a žáka by zde měl být vztahem partnerským, který je podpořen přiměřeným vedením, porozuměním, oporou, a chápavým postojem k potřebám nadaného žáka.

Co se týče vzdělávání učitelů pro práci s nadanými žáky, požadavek pro speciální připravování pedagogů je zde už delší dobu. Tento požadavek přišel z řad vedoucích pracovníků ve školském systému, rodičů a i samotných vyučujících. V České republice byly realizovány dané kurzy v této oblasti. Například na některých českých pedagogických fakultách probíhaly kurzy pro budoucí pedagogy, jež se vztahovaly k problematice nadaných žáků a jejich specifičnostem. Toto téma je v současnosti aktuální, jelikož velkým předpokladem je, že ne všichni nadaní žáci budou navštěvovat speciální třídy či školy pro nadané jedince, jako jsou víceletá gymnázia. Existuje také řada kurzů volitelných, které seznamují studenty vysokých škol s pedagogickou a psychologickou tematikou nadaných žáků.[53]

---

[51] JURÁŠKOVÁ, Jana a Leona Jelínková. Základy pedagogiky nadaných. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2006, s. 121-122

[52] HAVIGEROVÁ, Jana a KŘOVÁČKOVÁ, Blanka. Co bychom měli vědět o nadání [online]. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011, 44 s. [cit. 2018-03-15], s. 18

Dostupné z: http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1405762848.pdf

[53] HŘÍBKOVÁ, Lenka. Nadání a nadaní: pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada), s. 197-198

Učitel je významným činitelem v celé naší společnosti, jelikož má moc ovlivňovat postoje, ideje a vzorce chování mladistvých. Je pro žáky zprostředkovatelem informací, hodnot, poznatků a tradic. Nese odpovědnost za výchovu a vzdělání nejen nadaných žáků, formuje celé osobnosti a jejich působení má podíl na utváření individuality každého žáka. *Nadaní mají svůj specifický pohled na svět a přístup k němu stejně jako porozumění druhým lidem a přístup k nim.*[54]

[54] STEHLÍKOVÁ, Monika. Život s vysokou inteligencí: průvodce pro nadané dospělé a nadané děti. Praha: Grada, 2016, s. 51

2. Praktická část

2.1 Cíle výzkumného šetření

V první části diplomové práce jsem se zabývala teoretickými východisky o nadaných žácích. V jednotlivých kapitolách jsem vymezila a definovala pojmy nadání i talent, vyjmenovala podpůrná opatření při vzdělávání nadaných žáků a shrnula legislativní rámec, jež se vztahuje ke vzdělávání nadaných jedinců v české škole. Dále jsem se věnovala mimoškolním možnostem při vzdělávání nadaných dětí. Shrnula jsem problematiku tvořivosti u nadaných žáků, modely nadání, charakterizovala jsem jazykovou inteligenci a dále jsem řešila specifický přístup učitelů k nadaným žákům při výuce.

V praktické části mé diplomové práci se zaměřím na to, jak je v praxi uskutečňováno vzdělávání nadaných žáků na druhém stupni v předmětu český jazyk. Hlavním cílem mého výzkumného šetření je podat reálný obraz toho, jak pohlíží učitelé českého jazyka na nadané žáky a jaké odlišnosti vidí mezi nadanými jedinci a běžnými žáky. Je třeba získat konkrétní poznatky od učitelů nadaných žáků z českého jazyka o schopnostech a osobnosti nadaných jedinců. Jedná se zejména o údaje, které se týkají slabých a silných stránek nadaných jedinců v předmětu český jazyk, řečových schopností, písemných dovedností, užívání příznakových prostředků řeči a chování v některých edukačních situacích. Dále jaké jsou rozdíly mezi schopnostmi nadaných žáků v českém jazyce a ostatními žáky při plnění zadaných úkolů. V neposlední řadě pak následuje pohled samotných žáků na vzdělávání.

Výsledky šetření mé diplomové práce přinesly také to, že nadaný žák se nemusí vždy diametrálně odlišovat od svých vrstevníků a jeho nadání může mít různé formy. Ještě bych ráda doplnila, že někteří učitelé uváděli u svých výpovědí v interview výrazy např. často, někdy a většinou. Je to dáno tím, že nadané děti jsou každé jiné, není to úplně sourodá skupina. Najdeme u nich sice některé shodné prvky, které ale nemusejí být všechny u všech stejně zastoupené. Je to jako s jakýmikoli jinými žáky – něco mají společné, něco ne. Hodně záleží i na povaze a na rodinném zázemí, na podpoře rodičů, na sourozencích apod.

2.2 Metodologie výzkumu

2.2.1 Výzkumný vzorek

Kvalitativní šetření mé práce probíhalo s pedagogy, kteří vyučují na druhém stupni běžných základních škol. Při zpracování tohoto šetření jsem spolupracovala s pěti pedagogickými odborníky z pěti různých školních zařízení. S jednotlivými učiteli jsem vedla interview v období ledna 2018 až března 2018. Tyto respondenty ve své diplomové práci uvádím pod danými čísly, aby byla zachována jejich anonymita. Všichni pedagogové, se kterými jsem vedla inteview, mají více než patnáctiletou praxi se vzdělávání žáků a během své profese učitele vyučovali či v současné době učí nadané děti v předmětu český jazyk. Tři učitelé se pravidelně účastní školení a seminářů, které se týkají výuky nadaných žáků. Některé kurzy jsou určeny vedením jejich školy jako povinné a jiné navštěvují tito vyučující z vlastní iniciativy. Tyto semináře jsou určeny pro vyučující druhého stupně základní školy, kde se setkávají s tématy jako např. jak rozvíjet schopnosti nadaných žáků, jak vést výuku s nadanými žáky ve třídě a v neposlední řadě jak řešit a přistupovat k určitým situacím a problémům, které mohou nastat při výuce nadaných jedinců. Ostatní dva učitelé, se kterými jsem vedla rozhovory, se neúčastnili žádného školení, které by se přímo týkalo nadaných žáků.

Za nadané žáky ve své seminární práci považuji jedince, kteří jsou identifikováni profesionálně kvalifikovanými specialisty jako žáci s přednostmi význačnými pro schopnost vysokého výkonu. Tito žáci mají odborný posudek od příslušného poradenského zařízení. Ve všech interview byla tazatelem autorka této práce. Metodou pro výzkumné šetření, jež jsem zvolila, je strukturované interview s otevřenými i uzavřenými otázkami. To je složeno z otázek, které jim byly poleženy v rámci rozhovoru a oni je následně zodpověděli autorce této diplomové práce.

2.2.2 Otázky strukturovaného interview

Osvojuje si žák novou látku výrazně rychleji než ostatní žáci?

Objevuje žák souvislosti mezi jevy i tam, kde je ostatní nevidí?

Jak dlouho se dokáže žák koncentrovat na téma, které ho zajímá?

Vyhýbá se žák testům a soutěžím, pokud si není jistý svým vítězstvím?

Jaké jsou silné stránky žáka, který vyniká v českém jazyce?

Co dělá tomuto žáku případné těžkosti v českém jazyce?

Má žák v některém jiném školním předmětu výrazně nadprůměrné výsledky? Jaké?

Jak je žák hodnocen v ostatních předmětech?

Jsou jeho školní výkony vždy nadprůměrné, případně kolísavé, v jakých předmětech?

Projevuje nespokojenost, nedaří-li se mu vyřešit problém, který ho zaujal?

Je nadaný žák přehnaně kritický k sobě nebo svému okolí?

Disponuje žák neobvykle širokou slovní zásobou?

Vyjadřuje se nezvykle, používá originální výrazy?

Rozumí žák lépe než ostatní abstraktním pojmům?

Užívá žák frazeologii, ironii a cizí slova?

Dává přednost mluvené či psané formě projevu?

Má žák nějaké komunikační problémy?

Chybuje žák v pravopisu?

2.2.3 Etické principy

Poněvadž bylo mé výzkumné šetření provedeno s pedagogy, kteří v současnosti učí nadaného či nadané žáky z českého jazyka, je potřeba zmínit základní etické principy, jež zaručí ochranu identity respondentů, kteří jsou součástí mé studie. Opatření, která jsem podnikla a díky kterým bude zachována ochrana osobních údajů všech účastníků, jsou: číselná nahrazení jmen a dalších určujících údajů.

2.2.4 Kladení otázek

Ve všech pěti případech byla tazatelem autorka této práce. Metodou pro výzkumné šetření, jež jsem zvolila, je strukturované interview s otevřenými i uzavřenými otázkami. To je složeno z otázek, které respondenti obdrželi ústní formou a které následně zodpověděli. Tyto rozhovory vzešly z formulování dané problematiky a oblasti, na kterou jsem se chtěla v praktické části své práce zaměřit. Všechna interview jsem si nahrávala

na nahrávací zařízení, později jsem je přepisovala a kódovala. Jedná se o metodu, která se nachází na pomezí mezi interview a dotazníkovou metodou. Jedná se o oblíbený způsob sběru dat. *„Tazatel v rozhovoru (interview) dává otázky respondentovi a získává jeho odpověďi, tím shromažďuje data o určité problematice. Průběh rozhovoru může určovat dotazník, který má tazatel k dispozici. Rozhovor probíhá přímo za fyzické účasti obou stran.“*[55]

Kladem strukturovaného rozhovoru je zejména to, že díky interpersonálnímu kontaktu a motivačnímu přístupu lze získat odpovědi, které jsou validní. Dalším pozitivem je také to, že všichni tazatelé při interview mají stejné podmínky. Jan Hendl zdůrazňuje fakt, že je nezbytné co nejvíce zredukovat možnosti variantnosti u jednotlivých otázek, na které dotazovaný bude reagovat, a to z důvodu, že jednotlivé informace nebudou rozdílné. Nevýhodou může být zejména to, že respondentův prostor pro odpovědi je omezený a nelze dále rozvíjet dané téma.[56] Dle Hendla je nevýhodou například to, že rozhovor může vypadat nepřirozeně a neutvoří se mezi účastníky interview vztah.[57] Toto poslední tvrzení se u mého výzkumu nepotvrdilo, jelikož kontakt s dotazovanými byl vstřícný a na profesionální úrovni. Strukturovaný rozhovor umožnil využití okruhů otázek, které byly pevně vymezeny a měly daný jasný rámec. Otázky byly vázány pevnou strukturou.

2.2.5 Analýza získaných dat

V této fázi výzkumu se jedná o závažný a podstatný krok. Již v průběhu získávání dat je potřeba získané informace vyhodnocovat. Zásadní kroky vyhodnocení dat se ovšem dějí až po kompletaci veškerých údajů. Smysl celé analýzy spočívá v rozložení jednotlivých dosažených dat a jejich následné složení do smysluplného celku.[58]

---

[55] HENDL, Jan a Jiří REMR. Metody výzkumu a evaluace. Praha: Portál, 2017, s. 83-84

[56] MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada), s. 162

[57] HENDL, Jan a Jiří REMR. Metody výzkumu a evaluace. Praha: Portál, 2017. ISBN 9788026211921.

[58] HENDL, Jan a Jiří REMR. Metody výzkumu a evaluace. Praha: Portál, 2017, s. 59

K analýze dat ve své práci jsem se rozhodla použít metodu otevřeného kódování. *„Kódování znamená stálé srovnávání fenoménů, případů, pojmů atd. a formulaci otázek ohledně textu (proces nepřetržitého srovnávání). Přitom se k částem empirického materiálu přiřazují označení neboli kódy, které jsou nejdříve pojmově velmi blízké textu a později se stávají stále abstraktnější.“*[59]

„Pod pojmem kódování v kontextu zakotvené teorie rozumíme operace, pomocí nichž jsou zjištěné údaje analyzovány, konceptualizovány a opět skládány novými způsoby, což je ústředním procesem tvorby nové teorie.”[60] Co se týká rozlišení jednotlivých typů kódování, v praxi se obvykle prolínají. Hranice zde plní spíše roli didaktickou. Výsledkem průběhu analýzy údajů jsou tzv. záznamy kódování. Jakmile uskutečníme definování a roztřídění získaných dat, lze začít s kódováním tzv. otevřeným.

Hendl popisuje o*tevřené kódování jako: „systematické prohledávání dat s cílem nalézt pravidelnost a klasifikovat jejich jednotlivé části.”* [61] Strauss zase hovoří o otevřeném kódování takto: *„Jedná se o část analýzy, která se zabývá označováním a kategorizací pojmů pomocí pečlivého studia údajů. Během otevřeného kódování jsou údaje rozebrány na samostatné části a pečlivě prostudovány, porovnáním jsou zjištěny podobnosti a rozdíly a také jsou kladeny otázky o jevech údaji reprezentovaných.“*[62] Mým úkolem v otevřeném kódování je, abych data, která jsem získala od učitelů druhého stupně, rozebrala na jednotlivé díly, ty následně prostudovala a porovnala. Na základě této činnosti budou zřetelná fakta, která se shodují a která jsou odlišná.

Cílem kódování je zde tematický rozbor odpovědí respondentů. Nahrané údaje, které jsem obdržela během interview, jsem přepsala do písemné formy, následně jsem je pečlivě několikrát přečetla, analyzovala a seřadila do jednotlivých skupin (kategorií). *„Kategorie je třída pojmů, která vzniká tím, že vzájemně porovnáváme a třídíme významové jednotky a v nich obsažené pojmy a snažíme se zjistit, zda náleží jinému*

---

[59] Hendl, J. Úvod do kvalitativního výzkumu. Praha : Karolinum, 1999. str. 195

[60] MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada), s. 228

[61] HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, s. 226

[62] STRAUSS, Anselm a Juliet CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Albert, 1999, s. 43

podobnému jevu (významové jednotky se z různé části překrývají), nebo jinému jevu náleží, a tvoří tedy samostatný odlišný celek. Tímto způsobem jsou pojmy seskupovány do vyššího řádu - do abstraktnějšího pojmu, který nazýváme kategorie."[63] Utvořené kategorie jsou v souladu s kladenými otázkami, jež jsem pokládala vyučujícím na druhém stupni základních škol ohledně nadaných žáků z českého jazyka. Citované odpovědi respondentů jsou přiloženy k analýze. Na závěr shrnu výsledky, tedy nejpodstatnější informace, které vzešly díky odpovědím dotazovaných pedagogů.

2.2.6 Interview s učiteli nadaných žáků v českém jazyce

Následující odpovědi respondentů jsou formulovány v původní podobě. Lexikální výrazy jsou ponechány, ale v případě nespisovných morfologických koncovek upravené do hovorové češtiny.

1. kategorie: odlišnosti nadaných žáků z českého jazyka oproti ostatním žákům v běžné třídě na druhém stupni základní školy

V první kategorii jsem chtěla zjistit, zda si nadaní žáci na druhém stupni základní školy osvojují probírané učivo rychleji oproti svým vrstevníkům. Dále jsem se zajímala o to, zda nadaní žáci nacházejí souvislosti v jevech, kde je jejich spolužáci nespatřují a také jak dlouho se zvládnou soustředit na daná témata.

Z interview s učiteli vyplynulo to, že nadaní žáci nové látce většinou rychle porozumí a umějí ji záhy, oproti ostatním spolužákům, správně aplikovat. Může ale také nastat situace, že pokud probírané téma žáka nebaví, nebude se mu věnovat a následně v něm bude chybovat. Všichni respondenti uvedli, že nadaní žáci mají schopnost hledat spojitosti i v oblastech, které ostatní žáci nezvládnou propojit. Co se týče vytrvalosti nadaných žáků nad určitým učivem, z rozhovoru vyšly informace, že se žáci dokáží soustředit na dané téma dlouhou dobu, jedná se například i o několik hodin. Na daném úkolu či činnosti pracují tak dlouho, dokud práci nedokončí nebo nejsou někým vyrušeni.

[63] MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada), s. 228-229

Osvojuje si žák novou látku výrazně rychleji než ostatní žáci?

Respondent č. 1: *„Určitě, pokud se jedná o oblast jeho zájmu. Naopak s banálními "nezajímavými" věcmi se nezdržuje a může v nich i chybovat. Například přetrvávající špatná výslovnost přes logopedickou péči či chybná gramatika."*

Respondent č. 2: *„Většinou ano, většinou novou látku hned pochopí, aplikuje a na procvičení stačí velmi málo ve srovnání s ostatními."*

Respondent č. 3: *„Ano, osvojuje. Při uvádění různých příkladů, které mají ostatním sloužit k názornosti, dokáže rychleji vyvozovat souvislost a sám uvádí vzorové příklady."*

Respondent č. 4: *„Ano, její reakce jsou rychlejší, dokáže jít k podstatě problémů."*

Respondent č. 5: *„Ano, často již látku umí ve chvíli, kdy se vysvětluje nebo ji velmi rychle pochopí."*

Objevuje žák souvislosti mezi jevy i tam, kde je ostatní nevidí?

Respondent č. 1: *„Ano, to je častá schopnost mimořádně nadaných žáků – objevují nová spojení i souvislosti, zvláště, pokud mají nadání i v oblasti logiky."*

Respondent č. 2: *„Často ano, mívá jazykový cit, odhaduje význam neznámých slov díky kontextu nebo díky podobným slovům, která zná. Také dobře chápe vztahy mezi slovy (nadřazená-podřazená, víceznačná, synonyma atd.)."*

Respondent č. 3: *„Ano, dokáže upozornit i na mezipředmětové souvislosti."*

Respondent č. 4: *„Ano, hledání souvislostí a jejich chápaní je její velkou předností."*

Respondent č. 5: *„Ano, dokáže propojovat znalosti z více oblastí, např. vhodně kombinovat v jedné práci různé funkční styly."*

Jak dlouho se dokáže žák koncentrovat na téma, které ho zajímá?

Respondent č. 1: *„Koncentrace u oblíbené činnosti je vysoká (i několik hodin) a to i u dětí s přidruženým ADHD."*

Respondent č. 2: *„Pokud ho téma opravdu zaujme, často se soustředí tak dlouho, dokud ho něco nevyruší."*

Respondent č. 3: *„To závisí i na jeho psychické a fyzické pohodě, může se stát, že i téma, ve kterém někdy vyniká, mu jindy tzv.nesedne."*

Respondent č. 4: *„Dokáže se koncentrovat tak dlouho, jak je potřeba, práci/činnost vždy dotáhne do konce."*

Respondent č. 5: *„Podstatně déle než na ostatní témata, ve škole při hodině 90 minut, což je naše vyučovací hodina."*

2. kategorie: emocionální stabilita, perfekcionalismus a kritických přístup u nadaných jedinců

V druhé kategorii jsem se zabývala prvky chování, které se mohou vyskytovat u žáků v případě, kdy jim nejde vyřešit daná úloha či problém. S tím souvisí míra kritiky, kterou má daný žák ke spolužákům či k sobě samému. Dále mě zajímal přístup nadaných jedinců k absolvování soutěží v případě, kdy není velká šance na vítězství. Nadaní žáci se chovají stejně jako ostatní jedinci, ovšem jsou i situace, kdy někteří žáci v případě neúspěchu při plnění nějakého úkolu či činnosti reagují podrážděně a následně postrádají motivaci k pokračování daného konání. Jiní neúnavně zkouší různá řešení, aby nalezli správné odpovědi.

Jsou případy, kdy žáci, kteří jsou zvyklí vítězit, se nechtějí účastnit soutěží, protože si myslí, že by se neumístili na předních místech. Někteří jedinci se odmítají zapojovat do soutěží proto, aby jejich spolužáci nemuseli být poraženi. Některé děti jsou kritické ke svému okolí nebo své osobě, to je ovšem také individuální, dle povahy každého nadaného žáka.

Vyhýbá se žák testům a soutěžím, pokud si není jistý svým vítězstvím?

Respondent č. 1: *„Není to zcela jen na nadání, ale nadané děti s převahou perfekcionismu ve svých projevech soutěže často odmítají. Také do této skupiny patří děti s nadáním nejen kognitivním, ale i sociálním. Ty zase nechtějí, aby prohráli jiní."*

Respondent č. 2: *„Hodně to záleží na povaze, ale setkala jsem se s tím."*

Respondent č. 3: *„Nestalo se mi, že by se děti, které jsou vybrané do nějaké soutěže, odmítly účast. Záměrné vyhýbání se písemkám také většinou u nadaných dětí nepřipadá v úvahu.“*

Respondent č. 4: *„Ne. V hodinách navíc nesoutěžíme, spíše se snažíme o spolupráci.”*

Respondent č. 5: *„Jen někteří žáci mají tyto perfekcionistické tendence, většina ne. Pokud se soutěžím tento žák vyhýbá, tak spíše z lenosti či nedostatku ambicí. Ale vždy ho přesvědčím, aby se zúčastnil.”*

Projevuje nespokojenost, nedaří-li se mu vyřešit problém, který ho zaujal?

Respondent č. 1: *„Rozhodně, ale opět souvisí s povahou žáka. Někdo se vzteká a mlátí věcmi, jiný stále zkouší další a další řešení.”*

Respondent č. 2: *„To je spíš otázka povahy než nadání.”*

Respondent č. 3: *„Ne.”*

Respondent č. 4: *„Ne, osobnostně se jedná o rozumnou, příjemnou a sebekritickou dívku.”*

Respondent č. 5: *„Ano, tento student občas reaguje podrážděně při neúspěchu a nemá pak motivaci práci dokončit a pokračovat v ní.”*

Je nadaný žák přehnaně kritický k sobě nebo svému okolí?

Respondent č. 1: „Většinou ano.”

Respondent č. 2: „Často ano.”

Respondent č. 3: *„Ne.”*

Respondent č. 4: *„Ne. Dívka má 3 sourozence a to má vliv na její chování.”*

Respondent č. 5: *„K sobě ano, k ostatním ne.”*

3. kategorie: silné stránky nadaných žáků v předmětu český jazyk

V další kategorii jsem se zaměřila na silné stránky nadaných žáků v předmětu český jazyk. Zajímala jsem se také o to, jakými jazykovými vlastnostmi žák disponuje, zda užívá například ironii, frazémy, cizí slova a jaké formě užívání jazyka dává přednost. Za silné stránky respondenti označili bohatou slovní zásobu, kterou mají, dle některých pedagogů, díky časté četbě literárních děl. Žáci dokáží adekvátně použít výrazy, které se hodí pro danou situaci a zároveň poznají, které jazykové jevy nejsou vhodné. Jsou obratní ve vyjadřování svých myšlenek a názorů. Mají schopnost spojovat různé jednotlivosti do logických souvislostí. Jeden respondent uvedl u žáka bezchybnou orientaci v syntaxi. Všichni vyučující řekli, že nadaní žáci rozumí abstraktním pojmům, a to řádově až o dva roky dříve, než jejich spolužáci. Jeden respondent uvedl, že nadaný žák nepoužívá nějaké originální výrazy, ostatní odpověděli, že se děti vyjadřují velmi netradičně. Některé děti si často "hrají" se slovy, tvoří novotvary, používají hojně cizí slova, frazémy, slova přejatá a někteří nadaní užívají nadsázku i ironii. U otázky zda žáci preferují mluvenou či psanou formu projevu, odpověděli respondenti odlišně. Někteří uvedli psanou formu, jiní mluvenou a někteří pokládají užívání těchto forem dle oblíbenosti u žáků za vyrovnané.

Jaké jsou silné stránky žáka, který vyniká v českém jazyce?

Respondent č. 1: *„Bohatá slovní zásoba, vyzrálé komunikační dovednosti, tvořivost a bohatá fantazie. Často se objevuje denní snění, které vede k tvůrčí činnosti. Obratnost ve vyjadřování a silná vůle projevit se, když dostane příležitost."*

Respondent č. 2: *„Asi podobné jako u žáka, který vyniká v čemkoli jiném. Je v daném předmětu nebo oboru dobrý, věnuje se mu ochotně a rád, je ochoten mu věnovat čas, snadno a rychle se učí, je motivovaný. Většinou se tyto děti naučily samy číst dříve, než šly do školy. Mají tedy "víc načteno", větší přehled, větší slovní zásobu."*

Respondent č. 3: *„Výborné slohové práce, nadstandardní znalosti v literatuře, bezchybná orientace v syntaktice".*

Respondent č. 4: *„Schopnost spojovat jednotlivosti do smysluplných souvislostí, užívat bohatý jazyk, využívat poznatky i v ostatních předmětech. Rozlišují podstatná fakta od nepodstatných, často říkají vtipy a čtou tzv. mezi řádky"*

Respondent č. 5: *„Velmi rychle pochopí učivo v hodině, mnohdy ho již ovládá, dokáže propojovat souvislosti, vhodně poznatky kombinovat, hledat terminologické nepřesnosti, propojovat teorii s praxí, vyhledávat v praxi jevy, kdy je něco z učiva užito vhodně a kdy nevhodně."*

Disponuje žák neobvykle širokou slovní zásobou?

Respondent č. 1: *„Rozhodně. Příběhy, které děti vytváří, mají bohatý slovník i obsah."*

Respondent č. 2: *„Většinou ano."*

Respondent č. 3: *„Ano."*

Respondent č. 4: *„Slovní zásoba je bohatá, slovo nezvykle je příliš neurčité, není jasné, co budeme považovat za "normu."*

Respondent č. 5: *„Ano, tento žák má širokou slovní zásobu, často čte."*

Vyjadřuje se nezvykle, používá originální výrazy?

Respondent č. 1: *„Často si rádi hrají se slovy - slovní hříčky jsou oblíbenou činností, stejně tak vytváření novotvarů."*

Respondent č. 2: *„Někdy ano, ne vždy."*

Respondent č. 3: *„Ano – občas ve slohových cvičeních užívá výrazy z různých jazykových rovin. Někdy používá přejatá slova."*

Respondent č. 4: *„Ne."*

Respondent č. 5: *„Ano, ve slohových a dalších pracích se vyjadřuje velmi originálně."*

Rozumí žák lépe než ostatní abstraktním pojmům?

Respondent č. 1: *„Rozumí, řádově až o dva roky dříve, než jeho vrstevníci."*

Respondent č. 2: *„Často ano."*

Respondent č. 3: *„Ano.*"

Respondent č. 4: *„Ano."*

Respondent č. 5: *„Rozhodně."*

Užívá žák frazeologii, ironii a cizí slova?

Respondent č. 1: *„Pokud k nadání není přidružena porucha autistického spektra, užívají nadaní rádi nadsázku a ironii. Jejich způsob humoru je svérázný a často drsný. Cizí slova si vyloženě užívají."*

Respondent č. 2: *„Frazeologii a cizí slova ano, je to dáno hlavně tím, že většinou tyto děti hodně čtou (a také déle, protože začaly dříve – viz jedna z odpovědí výše). U ironie to podle mého názoru nesouvisí tak úplně s nadáním."*

Respondent č. 3: *„Ano."*

Respondent č. 4: *„Ano."*

Respondent č. 5: *„Ano, častěji spíše ironii, méně často frazeologii a cizí slova, případně se vyjadřuje v AJ."*

Dává přednost mluvené či psané formě projevu?

Respondent č. 1: *„Opět záleží na povahových rysech, ale vesměs všechny nadané děti v českém jazyce rády píší, tvoří příběhy, dokončují je a hrají si s textem."*

Respondent č. 2: *„Asi jak kdo, nedokážu to zobecnit. Většinou hodně rádi čtou."*

Respondent č. 3*: „Myslím si, že mu obě formy vyhovují stejně, někdy možná preferuje ústní projev."*

Respondent č. 4: *„Domnívám se, že mluvené."*

Respondent č. 5: *„Psané.*"

4. kategorie: slabé stránky nadaných žáků v předmětu: český jazyk

V této kategorii jsem se zaměřila na ty jazykové roviny a situace, které dělají nadaným žákům v českém jazyku problémy a v kterých občas či často chybují. Psaní bezchybným pravopisem dělá nadaným žákům problémy, někteří dělají často hrubé chyby a jiní chybují jen výjimečně. Jedná se o chybování v psaní velkých a malých písmen

či správné přiřazování předpon s/z. Jeden respondent uvedl příklad, kdy nadaný žák měl problém s doslovným zapamatováním definic. Někteří jedinci nemají žádné komunikační problémy se svými vrstevníky, učiteli či rodinou. U jiných může nastat neshoda například tehdy, pokud se setkají s neporozuměním u ostatních spolužáků.

Co dělá tomuto žáku případné těžkosti v českém jazyce?

Respondent č. 1: *„Opakování, procvičování, rutinní činnosti, někdy i pravopis."*

Respondent č. 2: *„Je to individuální, klidně to může být i nějaká část pravopisu nebo něco, v čem příliš nevyniká. A to je u každého jiné. Často nemá na druhém stupni ZŠ žádné těžkosti v ČJ, snad jen nedostatek trpělivosti s tempem třídy, které mu většinou připadá pomalé. Ale to je prostor pro učitele, aby vhodně upravil činnosti ve třídě a každému dával úkoly, které jsou přiměřené jeho schopnostem (stejně jako se zohledňují žáci s poruchami učení atd.)"*

Respondent č. 3: *„Nejčastěji chybuje v pravopisu – předložky s/z, velká písmena"*

Respondent č. 4: *„Nic."*

Respondent č. 5: *„Systematické doplňování učiva, pokud je třeba se něco vysloveně naučit nazpaměť."*

Má žák nějaké komunikační problémy?

Respondent č. 1: *„Ano, pokud narazí na neporozumění ostatních, ještě se prohloubí. Jde ale zejména o obsah sdělení, jiné zájmy apod."*

Respondent č. 2: *„Myslím, že se to nijak zvlášť neliší od jiných dětí."*

Respondent č. 3: *„Ne."*

Respondent č. 4: *„Ne."*

Respondent č. 5: *„Spíše ne, je spíše přehnaně sebekritický, proto nerad mluví o sobě a svých úspěších či neúspěších."*

Chybuje žák v pravopisu?

Respondent č. 1: *„Zde se nijak zvlášť neliší od běžných vrstevníků."*

Respondent č. 2: *„Někdy ano."*

Respondent č. 3: *„Ano – viz výše."*

Respondent č. 4: *„Ano, občas"*

Respondent č. 5: *„Občas."*

V následující kategorii jsem se zajímala, jaký prospěch mají žáci v jiných předmětech, zda vynikají pouze v předmětu český jazyk nebo excelují i v ostatních hodinách. Tato oblast je individuální dle schopností každého jedince. Odpovědi respondentů se velice lišily, jelikož jsou nadaní žáci z českého jazyka úspěšní v různých předmětech. Někteří žáci mají výborné výsledky i v ostatních předmětech, kde prospívají bez problémů. Někteří žáci nadaní v českém jazyku bývají humanitně či umělecky zaměřeni, takže mají vynikající výsledky např. v hudební výchově, výtvarné výchově a výchově k občanství. Někteří jsou úspěšní v dějepisu či zeměpisu a v neposlední řadě mají někteří žáci vynikající výsledky v matematice, fyzice, popř. v informatice, kde mohou použít logické myšlení. Ke kolísavým výsledků může dojít u žáků v průběhu školního roku ve všech předmětech, zde záleží například na probíraném učivu.

Má žák v některém jiném školním předmětu výrazně nadprůměrné výsledky? Jaké?

Respondent č. 1: *„To je různé: někteří moji žáci s nadáním v oblasti českého jazyka jsou humanitně založení a těm pak jde velice dobře také výchova k občanství. Jiní jsou založeni spíš umělecky a mají vynikající výsledky ve výtvarné nebo hudební výchově."*

Respondent č. 2: *„Často ano, většinou to bývá matematicko-logické nadání, ale může to být i jakýkoli jiný předmět, na prvním stupni jsou tyto děti často výborné ve všech předmětech, na druhém stupni už dochází ke zhoršení prospěchu v některých předmětech."*

Respondent č. 3: *„Dějepis – úspěch v dějepisné olympiádě, zeměpis – úspěch v zeměpisné olympiádě."*

Respondent č. 4: *„Má výborné výsledky ve všech předmětech, pololetní vysvědčení se samými jedničkami ovšem ještě neznamená nadprůměrnost."*

Respondent č. 5: *„Ano, tento student je nadán i na matematiku, fyziku a informatiku."*

Jak je žák hodnocen v ostatních předmětech?

Respondent č. 1: *„Všichni výborně."*

Respondent č. 2: *„Většina výborně."*

Respondent č. 3: *„Na vysvědčení měl samé jedničky."*

Respondent č. 4: *„Viz výše."*

Respondent č. 5: *„Ve všech předmětech je výborný, patří mezi 3 nejlepší žáky ve třídě."*

Jsou jeho školní výkony vždy nadprůměrné, případně kolísavé, v jakých předmětech?

respondent č. 1: *„Nedá se vyjádřit přesně, na otázku jsem vlastně odpověděla již v předešlých otázkách."*

Respondent č. 2: *„To je hodně individuální, jak u koho."*

Respondent č. 3: *„Kolísavé výsledky mívá v cizích jazycích, ale i tam nepadá k průměru."*

Respondent č. 4 : *„Výkony jsou stabilní."*

Respondent č. 5: *„Výsledky jsou kolísavé v průběhu roku a podle probíraného tématu téměř ve všech předmětech kromě matematiky, fyziky a informatiky."*

5. kategorie: možnost rozvoje nadaných žáků

V poslední kategorii jsem zjišťovala, jaké jsou možnosti volby aktivit pro nadané žáky, co základní školy jejich žákům nabízejí a poskytují, aby mohli lépe rozvíjet své nadání z českého jazyka. Respondenti řekli, že nadaní žáci se přihlašují do olympiád z českého jazyka, literárních, recitačních a řečnických soutěží. Žáci se účastní dobrovolných kroužků, jako jsou cvičení z českého jazyka, příprava na přijímací zkoušky z češtiny, klub mladých diváků a debatní kroužek. Někdy tvoří žáci dobrovolné úkoly,

věnují se psaní článků či tvorbě plakátů. Někteří dotazovaní v rozhovoru uvedli, že nadaní žáci také přispívají do školních časopisů různými texty: krátké povídky, komiksy, vtipy, básně apod. Žáci si také často v českém jazyce vedou čtenářský deník o knihách, které přečetli. Některé školy nabízejí žákům exkurze, ať už zvolené učiteli nebo ty, které si mohou připravit samotní žáci.

Myslíte si, že nadaným žákům v českém jazyce věnuje Vaše škola dostatek možností, pro rozvoj jejich nadání? Uveďte příklady.

Respondent č. 1: *„Naši žáci mohou navštěvovat čtenářský klub Děti a divadlo. Na prvním stupni jsou žáci rozděleni do kmenových tříd na určité předměty, jako je například český jazyk, jsou segregováni do zvláštních skupin, ovšem na druhém stupni už tomu tak není."*

Respondent č. 2: *„Naše škola se pravidelně účastní Dne poezie, kde píšou žáci básně a recitují je. Děti si vedou čtenářské deníky. Ve škole je klub mladých diváků, s kterým žáci chodí na divadelní představení. Dále si žáci připraví určitou exkurzi, ke které si připraví veškeré informace. Projekt Rosteme s knihou spočívá v tom, že škola dostane pět knih, každá skupina si vezme jednu knihu a následně dostává otázky týkající se daných knih. Dané knihy mohou mimo jiné vyhrát. Nadaní žáci někdy z vlastní iniciativy vytvoří například plakát nebo článek. Některé nadané děti dochází do dramatického kroužku. Žáci jsou na některé předměty rozděleni do skupin, dle toho, zda jim jde lépe matematika nebo český jazyk."*

Respondent č. 3: *„Na škole je vyučována dramatická výchova. Žáci si dobrovolně vyberou divadelní představení, na které se snaží "nalákat" své spolužáky a pak se hlasuje, na které vystoupení žáci půjdou. Každé čtvrtletí vychází školní časopis, jehož redakce se skládá z žáků. Nadaní jedinci často přispívají různými vtipy, básněmi, komiksy, krátkými povídkami apod. Další akce je exkurze: Svět knihy, kterou pravidelně navštěvujeme. Naši studenti musí splnit během absolvování ročníku určitý počet seminárních prací, žáci nadaní na český jazyk si volí témata z češtiny (vytváření vlastního jazyka, struktura českého jazyka, tvorba kroniky či vlastního románu)."*

Respondent č. 4 : *„Naše škola nabízí širokou škálu kroužků, jako např. cvičení z českého jazyka, český jazyk - příprava ke zkoušce na střední školu. Nadaní žáci dostávají*

dobrovolné domácí úkoly, jako jsou například slohové práce, a také si vedou čtenářské deníky. Žáci se účastní olympiád z českého jazyka."

Respondent č. 5: *„Nadaní žáci na naší škole mají širokou škálu možností pro rozvoj svého talentu. Naše škola pořádá literární soutěže, recitační soutěže a soutěže řečnické. Většina nadaných žáků navštěvuje debatní kroužek, účastní se také debatních soutěží, kde se naše děti umisťují mezi prvními. Literární soutěž Knihomol vyhrává žák, který přečetl nejvíce knih, vypracoval z nich zápisy a vytvořil prezentaci. Všichni žáci mohou navštěvovat řečnický kroužek, kde trénují a zlepšují své řečové schopnosti. Nadaní žáci se účastní také olympiád z českého jazyka. Nejdřív plní školní kolo a následuje krajské kolo. Naši žáci jsou v olympiádách úspěšní. Žáci dobrovolně dále navštěvují seminář tvůrčího psaní, pořádají autorská čtení pro rodiče a žáky." Pravidelně pořádáme projekt P55, kde žáci píšou krátkou povídku s 55 slovy. Dalším projektem je Noc s Andersenem, kde je zvoleno určité téma a následně ho žáci různými způsoby zpracovávají (symboly) a následuje diskuze.*

2.3 Metodologie výzkumu – aplikace vědomostí v českém jazyce

2.3.1 Výzkumný vzorek

Kvalitativní šetření mé práce probíhalo s nadanými žáky z českého jazyka, kteří jsou identifikováni profesionálně kvalifikovanými osobami, tedy pracovníky pedagogicko-psychologické poradny, jako žáci s přednostmi význačnými pro schopnost dosáhnout vysokých výkonů a skvělých výsledků. Při zpracování tohoto výzkumného šetření jsem spolupracovala s patnácti nadanými žáky z pěti běžných základních škol. Tito žáci navštěvují šestý ročník a jsou identifikovaní jako nadaní z českého jazyka. Jedná se o deset chlapců a pět děvčat. S jednotlivými žáky jsem vedla veškerá interview v březnu 2018. Tyto nezletilé respondenty ve své diplomové práci uvádím pod danými čísly, aby byla zachována jejich anonymita.

Metodou pro výzkumném šetření, kterou jsem zvolila, je strukturované interview s otevřenými i uzavřenými otázkami. To je složeno z otázek, které respondenti obdrželi ústní formou a které následně zodpověděli.

Následující odpovědi respondentů jsou formulovány v původní podobě. Lexikální výrazy jsou ponechány, ale v případě nespisovných morfologických koncovek upravené do hovorové češtiny.

2.3.2 Interview s nadaným žákem

Chodíš rád/a do školy?

Které předměty tě nejvíce baví, které naopak nejméně?

Nudíš se ve škole?

Jakou máš známku z českého jazyka?

Čteš rád/a? Co nejčastěji?

Kolik knih přečteš za měsíc?

Co tě nejvíce baví v předmětu český jazyk?

Myslíš si, že předmět český jazyk je pro tebe přínosný?

Dělá ti něco v českém jazyce problémy? Jestli ano, tak co?

Máš dostatek času přemýšlet nad probíranou látkou?

Kolik času denně věnuješ domácí přípravě?

Když tě zajímá nějaké téma, kde nejčastěji hledáš informace?

Myslíš si, že jsi v něčem odlišný od svých spolužáků?

Pracuješ raději samostatně nebo ve skupině?

Jaké aktivity tě baví dělat, když nejsi ve škole?

Jaké povolání bys chtěl/a v dospělost vykonávat?

Máš hodně kamarádů? Jsou stejně staří jako ty?

Za kým bys šel, kdybys měl nějaký problém?

2.3.3 Etické principy

Mé výzkumné šetření bylo provedeno s žáky, kteří jsou nezletilí, proto je potřeba zmínit základní etické principy, jež zaručí ochranu identity respondentů, kteří jsou součástí mé studie. Opatření, která jsem podnikla a díky kterým bude zachována ochrana osobních údajů všech účastníků, jsou: číselná nahrazení jmen a dalších určujících údajů.

2.3.4 Kladení otázek

Ve všech případech byla tazatelem autorka této práce. Metoda pro výzkumné šetření, kterou jsem zvolila, je stejně jako u rozhovorů s vyučujícími strukturované interview s otevřenými i uzavřenými otázkami. To je složeno z otázek, které respondenti obdrželi ústní formou a které následně zodpověděli. Tyto rozhovory vzešly z formulování dané problematiky a oblasti, na kterou jsem se chtěla v praktické části své práce zaměřit.

2.3.5 Analýza získaných dat

Stejně jako v interview s učiteli nadaných žáků jsem se rozhodla k analýze dat použít metodu otevřeného kódování. *„Pod pojmem kódování v kontextu zakotvené teorie rozumíme operace, pomocí nichž jsou zjištěné údaje analyzovány, konceptualizovány a opět skládány novými způsoby, což je ústředním procesem tvorby nové teorie.“*[64]

Mým úkolem v této části výzkumu je, abych data, která jsem získala od nadaných žáků šestého ročníku základních škol, rozebrala na jednotlivé díly, ty následně prostudovala a porovnala. Na základě této činnosti budou zřetelná fakta, která se shodují nebo jsou odlišná. Cílem kódování je zde tematický rozbor odpovědí respondentů (žáků). Získané informace jsem analyzovala a seřadila do jednotlivých kategorií. Utvořené kategorie jsou opět v souladu s kladenými otázkami, které jsem pokládala nadaným žákům v šestých ročnících základních škol ohledně jejich názoru a přístupu ke vzdělávání se v českém jazyce. Vybrané odpovědi respondentů jsou přiloženy k analýze. Na závěr shrnu výsledky, tedy nejpodstatnější informace, které vzešly díky rozhovorům s žáky nadanými v českém jazyce.

---

[64] MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada), s. 228

2.3.6 Interview s žáky nadanými v českém jazyce

1. kategorie: přístup nadaných žáků ke škole a školním předmětům

V první kategorii jsem chtěla zjistila, jak děti vnímají školní prostředí, jak mají svoji školu rádi. Dále zda rády či nerady chodí do školy, jestli se při výuce nenudí, které předměty mají nejraději a které je baví naopak nejméně. Šest žáků v rozhovoru uvedlo, že chodí do své školy rádi, zbylí dotazovaní uvedli, že se těší pouze někdy. Většina žáků řekla, že to je zejména proto, že tam mají kamarády, se kterými je legrace. Tři žáci navštěvují školu rádi zejména tehdy, mají-li v ten daný den oblíbené předměty. Obzvláště pokud mají výuku do pozdních odpoledních hodin, tak se do školy netěší. Žákyně č. 3 odpověděla: *„Mám ráda přestávky, protože se můžu bavit s kamarády o všem možném a je s nimi sranda."* Žák č. 11 řekl: *„Do školy chodím rád i nerad, záleží na náladě a jaké v ten den máme předměty."* Žák č. 7 v rozhovoru řekl: *„Ano, chodím rád do školy, ale pokud je den, kde je hodně mých neoblíbených předmětů, tak bych asi raději zůstal doma a dělal něco jiného, třeba psal nějaký příběh."* Jeden nadaný žák uvedl také jako kladný důvod, že se dozví výsledky z písemných testů.

V oblíbenosti předmětů zvítězily předměty: tělocvik a dějepis. Český jazyk byl až na třetím místě. Nejméně rádi navštěvují žáci matematiku a fyziku. Dva respondenti, kteří jsou kvalifikovaní jako nadaní z českého jazyka, uvedli, že je český jazyk příliš nebaví. Další respondent řekl, že má rád všechny předměty. U otázky, zda se žáci nudí během výuky ve škole, jsem zjistila, že většina ne. Tři žáci se nudí při výuce, pokud mají některá cvičení rychle hotová, a pak nemají nic jiného na práci. Tři žáci řekli, že je výuka nebaví tehdy, když některou látku znají a opakují ji dlouhou dobu. Žák č. 10 řekl: *„Záleží jestli probíráme něco nového a naučného anebo probíráme furt dokola to samý.*" Žák č. 14 odpověděl: *„Někdy se nudím, nejvíc, když učitelka zdlouhavě probírá starou látku."* Občas, když tyto děti dokončí daná cvičení rychleji, vezmou si z vlastní iniciativy ke čtení knihu, aby dobře využili čas, než jejich vrstevníci ukončí také úlohy.

2. kategorie: úspěšnost při hodnocení a přínos českého jazyka pro nadané žáky

Všichni respondenti, až na jednu výjimku, měli v pololetním vysvědčení z českého jazyka známku 1. Jeden žák byl hodnocen známkou dvě. Během školního roku jsou jejich výsledky poměrně stabilní, jen u čtyř žáků byly výjimečné výkyvy ve známkování. Jeden

žák například měl špatnou známku ze skloňování podstatných jmen. Druhému dělaly problémy větné členy. Další žák má dysgrafii, tak občas chybuje např. při psaní diktátů.

Co se týče názorů žáků na to, zda je český jazyk pro ně přínosný, dva respondenti uvedli, že si myslí, že čeština pro ně nemá velký význam. Ostatní v rozhovoru odpověděli, že český jazyk pro ně význam má. Tito žáci vidí důležitost češtiny zejména pro jejich budoucí povolání, kdy hraje bezchybné psaní a vyjadřování velkou roli. Dívka č. 4 uvedla: *„Ano, protože nebudu dělat chyby v gramatice a v práci."* Někteří tvrdili, že to je také proto, aby nevypadali ve společnosti hloupě, a že je to nezbytná potřeba pro život v České republice. Žák č. 12 řekl: *„Když čtu nějaký text s hrubkami, říkám si, jaký tatar to psal."* Chlapec č. 7 použil slova: *„Lidé, kteří dělají chyby, vypadají, že jsou hloupí."* Žák č. 10 řekl: *„Ano, český jazyk se používá všude, nejvíce je ho potřeba ve společnosti." Žákyně č. 3 řekla: „Rozhodně je český jazyk pro mě důležitý, musím znát a dobře používat jazyk v zemi, ve které žiju a budu chtít žít i v budoucnosti.*

3. kategorie: oblíbené a problémové učivo z českého jazyka a četba

V další skupině otázek jsem zjišťovala, jaké učivo z českého jazyka mají nadaní žáci v 6. ročníku nejraději, která látka při vyučování jim naopak dělá problémy a jaký mají vztah k četbě a ke knihám. Ve většině odpovědí zaznělo, že žáci mají rádi práci s příslovími, rčeními a luštění i řešení různých křížovek a hlavolamů. Sedm dotazovaných v rozhovoru uvedlo, že mají rádi psaní různých článků, příběhů a školních slohových prací. Čtyři žáci uvedli jako oblíbené učivo literaturu, kde probírají mnoho literárních směrů, autorů a literárních děl. Žákyně č. 2 uvedla: *„Nemám přesně seřazené, co mám ráda a co ne. Nejraději ale asi mám přísloví."* Další dotazovaný č. 8 řekl: *"Rád píšu různé povídky a básničky. Často je píšu dobrovolně a pak je dávám ke kontrole panu učiteli. Ten mi poví, jak se mu to líbilo nebo jestli mám něco napsat jinak."* Respondent č. 10 odpověděl: *„Rád píšu slohové práce, pokud je nějaké dobré téma. Nejraději mám, když si můžu vybrat sám o čem chci psát, i když tam občas udělám nějakou chybu.* Žákyně č. 1 uvedla: *„Určitě mě baví psaní různých příběhů, hlavně když zkoušíme různé žánry." Dítě* č. 2 řeklo: *„Nejvíce mě baví interaktivní cvičení a otázky z literatury."* Tři žáci zmínili také jako oblíbenou aktivitu čtení. Objevily se také odpovědi, že žáky baví doplňovat interpunkční znaménka.

Po zjištění informací, které se týkaly oblíbeného učiva žáků, jsem se zaměřila na slabé stránky v jejich znalostech českého jazyka. Co nadaným žákům dělá největší problémy ve výuce a v čem by se měli zlepšit. Pět respondentů uvedlo problém s určováním některých slovních druhů. Tři žáci řekli, že nestíhají dostatečně rychle psát při diktátech, a tak vynechají například nějaká slova či udělají hrubky. Někteří žáci zmínili potřebu procvičovat více zájmena mně a mě, která často zaměňují. Dva žáci uvedli, že často chybují v interpunkčních znaménkách, která neumí správně užít v souvětích. Tři žáci si nejsou jistí s psaním i/y při skloňování podstatných jmen. Některé děti chybují v koncovkách přídavných jmen a mohou dělat hrubé chyby v psaní s a z v předponách slov. Žákyně č. 1 zodpověděla otázku takto: *„Všechno mě tak nějak baví, ráda se to učím, ale možná bych se měla zlepšit ve psaní koncovek přídavných jmen a psaní mě/mně ve slově. Obecně mi teda spíše dělá problémy gramatika."* Další žákyně (č. 5) řekla: *„Ještě mi trochu dělá problémy určovat některé slovní druhy a psaní s/z na začátku slov."*

Co se týče četby u nadaných žáků, všichni v rozhovoru uvedli, že čtou minimálně dvě knihy za měsíc. Pouze jeden žák řekl, že za třicet dní přečte většinou jen jedno dílo. Pět žáků uvedlo, že jsou schopni přečíst i pět knih za měsíc. Dvě děti dokonce uvedly deset přečtených titulů měsíčně. Všichni navíc zmínili, že čtou moc rádi. Někteří čtou dobrodružnou literaturu, jiní fantasy, SCI-FI, dívčí romány, ale také například humoristické romány či komiksy. Žákyně č. 5 uvedla: *„Teď jsem četla knihu Saturnin a mám ji nejraději. Mám ráda, když se u knihy můžu zasmát.*" Respondent č. 9 zase uvedl: *„Ano, hodně čtu. Nejradši mám ty knihy, které jsou v sérii, jako například Hraničářův učeň od Johna Flanagana a kapitán Nemo od Trosky."* Žák č. 15 zmínil: *„Čtu rád, někteří spolužáci říkají, že jsem na knížkách závislý, ale já si to nemyslím. Dokážu dělat i něco jiného. Nejčastěji asi čtu dobrodružné a sci-fi knížky."* Dotazovaný č. 8 uvedl: *„Čtu opravdu rád a pořád, jakmile to jde, vezmu si knížku a čtu si. Mamka mi za to často nadává."* Hodně respondentů řeklo, že jejich oblíbené knihy jsou série s Harry Poterrem. Jeden respondent uvedl jako nejoblíbenější knihu Bibli.

4. kategorie: domácí příprava a volnočasové aktivity nadaných žáků

V této kategorii jsem se zaměřila na to, kolik času nadaní žáci věnují domácí přípravě a jakým aktivitám dávají přednost, pokud nejsou ve škole. Další otázku, kterou jsem položila respondentům, je, kde primárně hledají informace, pokud je zajímá nějaké téma. Co se týče dotazů na čas strávený doma nad učivem, pět respondentů uvedlo, že se učí denně hodinu, pět žáků dvacet minut až půl hodiny denně, další dva přibližně devadesát minut, dva se připravují kolem dvou hodin a jeden respondent tráví nad učivem dokonce i tři hodiny. Respondentka č. 3 uvedla: *„Moc se do školy nepřipravuju, třeba kolem 20 minut. Někdy se vracím domů v šest hodin a pak musím hrát na dva hudební nástroje. Také chodím na anglický kroužek a na cvičení."* Nadaný žák č. 6 řekl: *Někdy na přípravu zapomenu, ale jinak se připravuju a učím se do školy maximálně hodinu, víc určitě ne.* Mezi zájmy nadaných žáků patří zejména sportování, jako je fotbal nebo hokej, u žákyň to je zejména tanec, hra na nějaký hudební nástroj, kreslení a dokonce šití. Většina uvedla mezi své zájmy četbu oblíbených knih a sledování televize nebo internetu. Pouze jeden respondent uvedl, že si hraje a hlídá své sourozence, a další, že chodí ven s kamarády.

Na otázku, kde nadaní žáci získávají nejčastěji informace, pokud chtějí vyhledat nějaké hodnověrné informace, nejčastěji odpověděli, že se obrací na své rodiče. Druhou nejčastější odpovědí bylo vyhledávání faktů na internetu a pouze čtyři respondenti uvedli odborné zdroje, jako jsou encyklopedie či slovníky. Například žákyně č. 3 řekla: *„Většinou, když potřebuju něco zjistit, jdu za rodiči nebo se podívám na internet, třeba na Google nebo Wikipedii."*

5. kategorie: společenské postavení nadaných žáků a volba budoucího povolání

V poslední části jsem se zaměřila na postavení nadaných žáků v třídním kolektivu. Zda mají kolem sebe dostatek přátel a jestli si myslí, že se nějak liší kvůli svému nadání od svých vrstevníků.

Zajímala jsem se také o to, zda pracují raději samostatně nebo preferují práci ve skupině. Poslední otázka se týkala osob, za kterými by šli pro radu či se svěřit, pokud by nastal nějaký problém.

Co se týče preferování samostatné práce či spolupráce se spolužáky, tak žáci mají odlišné názory. Osm žáků by raději pracovalo ve skupině, zbytek dává přednost samostatnému vypracování daných úkolů. Žáci, kteří rádi pracují se spolužáky, ale uvádějí fakt, že důležitou roli hraje sestavení dané skupiny. Pokud by měli pracovat s lidmi, s kterými si příliš nerozumí, tak by raději zvolili možnost plnit úlohy sami. Důvodem, proč někteří jedinci preferují pracovat samostatně, je skutečnost, že ve skupince mají děti různé názory a nemusí se jednohlasně dohodnout či je to nepříjemné až stresující. Žák č. 9 řekl: *„Samozřejmě, že pracuju radši ve skupině. Mám rád, když na to nejsem sám, s ostatními se mi pracuje lépe. Občas mi však účastníci skupiny nevyhovují, a to pak raději pracuju sám."* Podobné mínění má i žák s číslem 11: *„Když si můžeme vybrat členy dané skupiny, tak beru práci ve více lidech."* Opačný názor má například žák č. 12, který říká: *„Spíše něco dělám rád samostatně, skupina je stresující. Každopádně ale s dětmi, s kterými si rozumím, je to inspirující."* Žákyně č. 4 zmínila: *„Určitě chci pracovat sama, ve skupině se často nedohodneme".*

V případě, že by žáci měli nějaký problém či jiné věci k řešení, nejčastěji by se obrátili na své rodiče, kamarády popř. třídní učitelku či učitele. Tři nadaní jedinci uvedli, že se nikomu nesvěřují a nechali by si vše pro sebe. Žákyně č. 1 uvedla: *„Za nikým bych nešla, nikomu se nikdy nesvěřuji."* Žákyně č. 2 odpověděla: *„Řekla bych to kamarádovi Míšovi nebo paní učitelce."*

Volba budoucího povolání je u nadaných žáků v šestém ročníku velmi rozmanitá. Odpovědi respondentů se lišily. Nejčastěji se objevovaly profese, které jsou umělecky zaměřené. Jednalo se zejména o spisovatele a herce. Vyskytla se ale i zaměstnání v jiných oborech, jako lékař, vědec, učitel či zahradník a policista.

2.4 Metodologie výzkumu č. 3

2.4.1 Výzkumný vzorek

Test byl zadán v pěti pražských základních školách. Všechny školy vyučují podle vzdělávacího programu Základní škola. Tyto školy byly vybírány záměrně, a to podle toho, kde pracují s žáky nadanými v českém jazyce. Zvolila jsem žáky, kteří navštěvují 6. ročník základních škol. Mého šetření se účastnilo celkem 75 žáků, z toho 15 žáků je identifikováno profesionálně kvalifikovanými osobami, tedy pracovníky pedagogicko-psychologické poradny jako žáci nadaní v českém jazyce a zbytek tvoří 60 běžných žáků. Žáci jednotlivých škol následující test řešili za stejných podmínek v březnu 2018. Celkový čas na vypracování úloh byl 30 minut. Většina nadaných žáků odevzdala vyplněný test před koncem limitu. Běžní žáci až na výjimky test odevzdali v závěru časového limitu.

2.4.2 Cíle výzkumu

Hlavním cílem mé diplomové práce bylo zjistit, jaké jsou shody a rozdíly ve schopnostech a znalostech z předmětu český jazyk u nadaných a běžných žáků. Nutné bylo daný test naplánovat a následně vytvořit, posléze jej zadat na vybraných školách žákům, interpretovat zjištěné výsledky a shrnout případné shody a rozdíly ve znalostech žáků, kteří jsou kvalifikováni jako nadaní v českém jazyce, a ostatních spolužáků. Jedním z dílčích cílů bylo vyhledat ty základní školy, v kterých se nachází žáci nadaní v českém jazyce. Musela jsem navázat kontakt s jednotlivými pedagogy a zjistit, zda vyučují nadané žáky v předmětu český jazyk a zdali budou ochotni se mnou spolupracovat.

2.4.3 Způsob zpracování a zadávání didaktického testu

Test z jazyka byl sestaven z učiva podle učebnic schválených MŠMT ČR. Jedná se o učebnici Český jazyk pro 6. ročník základní školy z nakladatelství SPN a Český jazyk pro základní školy a víceletá gymnázia od nakladatelství Fraus. Vytvořený test byl určen pro písemnou formu vypracování (viz. příloha č. 1: písemný test pro žáky 6. třídy základní školy). Před začátkem testu jsem všechny žáky informovala o tématu a účelu zadaného testu. Žáci tedy věděli, že vypracovávají úlohy za účelem výzkumného šetření pro moji diplomovou práci, ale nevěděli, že budou porovnávány výsledky testů mezi žáky nadanými

a běžnými. Byli ujištěni, že daný test není na známky, ale měli by k němu přistupovat, jako by klasifikován byl. Žákům jsem řekla čas, který mají na vypracování (30 minut), ovšem pokud budou mít test vypracovaný dřív, mohou jej odevzdat před koncem časového limitu. Po uběhnutí 30 minut jsem neodevzdané práce od žáků vybrala. Jednotlivé úlohy byly procentuálně hodnoceny. Každá správná odpověď byla kvalifikována jedním bodem, nesprávná odpověď byla bez bodu.

2.4.4 Hodnocení a diskuse k jednotlivým testovým úlohám

Úloha č. 1

V úloze č. 1 měli žáci za úkol doplnit v přirovnání správné části lidského těla do vynechaných míst. Tato úloha byla vytvořena s cílem, aby žáci ukázali svoji znalost přirovnání, která obsahují části lidské hlavy. Předpokladem bylo, že nadaní žáci budou mít větší úspěšnost pouze o několik procent, což se také ve výzkumu potvrdilo. Ve znalostech frazeologie byla úspěšnost u nadaných žáků 96 % a u běžných žáků 92 %.

graf č. 1

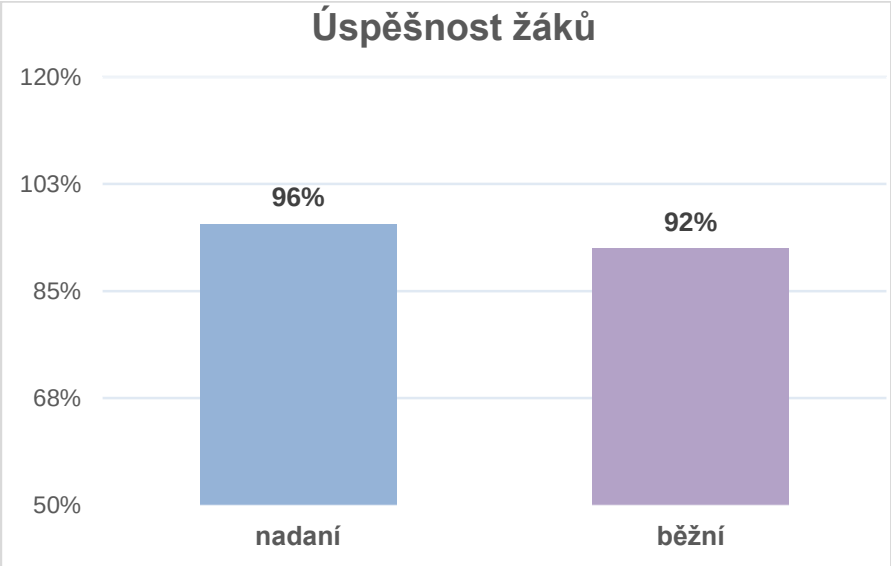

Úloha č. 2

V úloze č. 2 měli žáci za úkol připojit k sobě jednotlivá rčení a jejich správné významy. Někteří žáci měli s vypracováním této úlohy problém a několik rčení se ani nepokusili správně přiřadit. Nejvíce dělaly žákům problémy výrazy: je to hlava děravá, má piliny v hlavě a pusť to z hlavy. Často tato rčení zaměňovali. Tato úloha ukázala, že nadaní

žáci znají tyto frazémy více než žáci běžní, a to dokonce o 40 %. Nadaní žáci mají v této úloze úspěšnost 88 % a ostatní žáci 48 %. Je vidět, že nadaní žáci mají větší jazykové cítění pro vhodné užití frazeologických výrazů a lépe jim rozumí.

graf č. 2

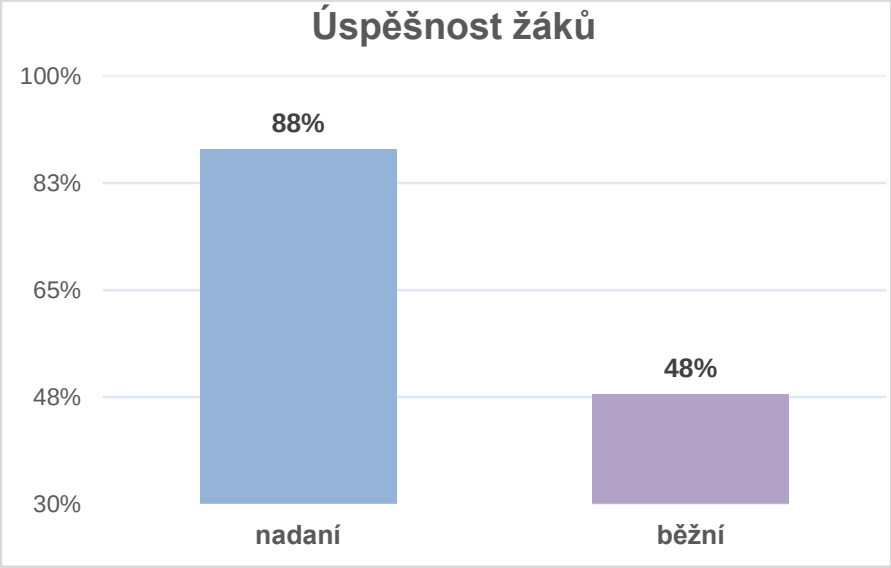

Úloha č. 3

V následujícím cvičení žáci měli správně určit ve větách slovní druhy. Oproti předchozímu cvičení, které se týkalo frazémů, zde byl menší rozdíl mezi výsledky nadaných dětí a ostatních žáků. Nadaní žáci měli úspěšnost 77 % a úspěšnost běžných žáků byla 53 %. Nejčastěji udělali žáci chyby v určování přídavného jména, často jej zaměňovali za sloveso či podstatné jméno. Druhým nejčastějším problémem bylo rozpoznání a určení částice. Ve většině případů žáci zaměnili částici za sloveso. Někteří jedinci nechali určité otázky bez odpovědi.

graf č. 3

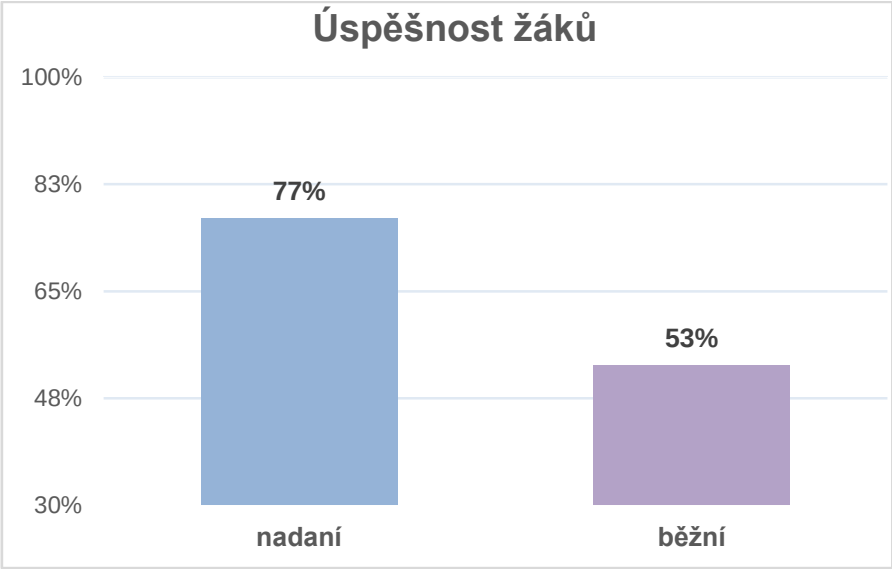

Úloha č. 4

Ve 4. úloze měli žáci správně doplnit vhodná slova a určit jejich pády. Ukázalo se, že největší problém dělalo žákům určování dativu a také zaměňovali akuzativ za genitiv. Úspěšnost v určování slovních druhů byla u nadaných žáků z českého jazyka 75 % a 60 % u zbývajících žáků. Při plnění tohoto úkolu mělo dokonce 5 běžných žáků všechny odpovědi chybné.

graf č. 4

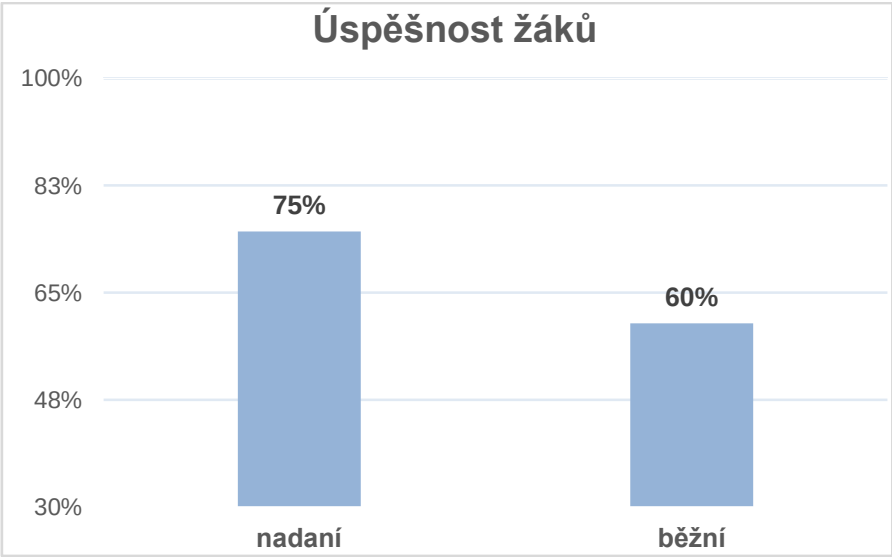

Úloha č. 5

Další úloha měla ukázat, jak žáci ovládají spisovný jazyk, a zda rozeznají výrazy spisovné od nespisovných. Nespisovná slova měli žáci vyhledat v tištěné ukázce a nahradit je výrazy spisovnými. V některých případech nastala situace, kdy žáci rozeznali nespisovná slova, ale neuměli je nahradit. Velký počet běžných žáků nenašel všechny nespisovné výrazy, popř. označil některá spisovná slova za nespisovná. V tomto úkolu dosáhla úspěšnost u nadaných žáků 87 % a u běžných žáků byla 71 %.

graf č. 5

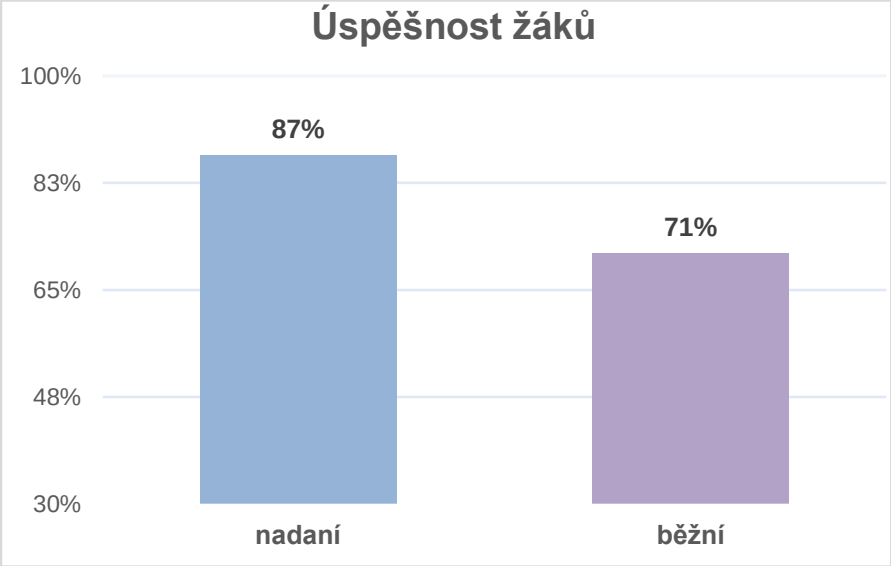

Úloha č. 6

V úloze č. 6 žáci pracovali s ustálenými slovními spojeními. Žáci měli za úkol spojit vhodná přídavná jména (adjektiva) s jmény podstatnými (substantiva), aby vznikla známá ustálená spojení. V tomto cvičení měli opět lepší výsledky nadaní žáci. Úspěšnost nadaných jedinců byla 89 %, zatímco u běžných žáků byla 77 %. Nadaní žáci nejčastěji zaměňovali spojení ptačí perspektiva za orlí perspektivu a vosí pas za vosí dávku.

graf č. 6

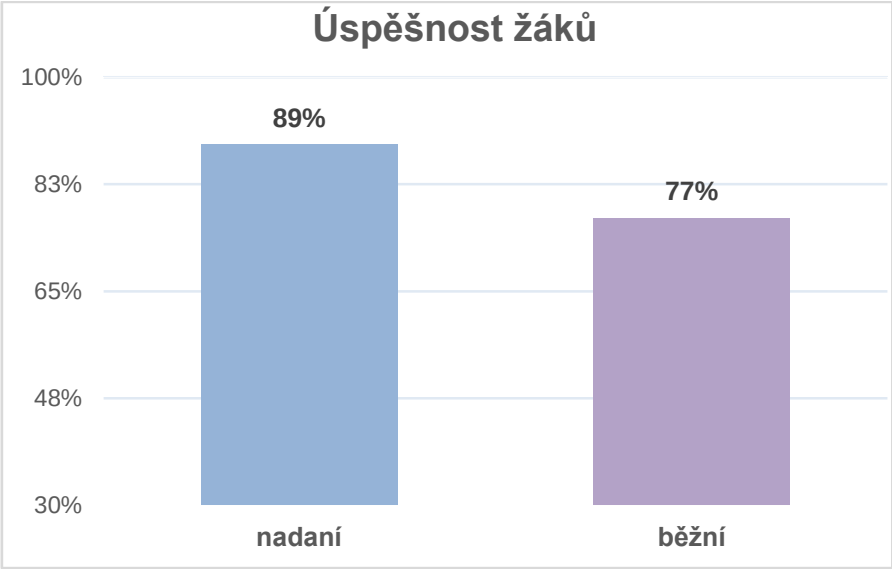

Úloha č. 7

Tato úloha byla zaměřena na správné užití tvarů zájmena *já*. V této kategorii byli lépe hodnoceni běžní žáci, kteří měli lepší výsledky než žáci s identifikovaným nadáním z českého jazyka. Předpokladem bylo, že žáci nadaní budou mít vyšší úspěšnost oproti žákům běžným, popřípadě podobné výsledky při hodnocení. Tento předpoklad se nepotvrdil a procentuální rozdíl mezi nadanými žáky a běžnými žáky činí 12 %. Úspěšnost nadaných žáků v užívání tvarů zájmene *já* je 73 % a u běžných žáků je úspěšnost 85 %.

graf č. 7

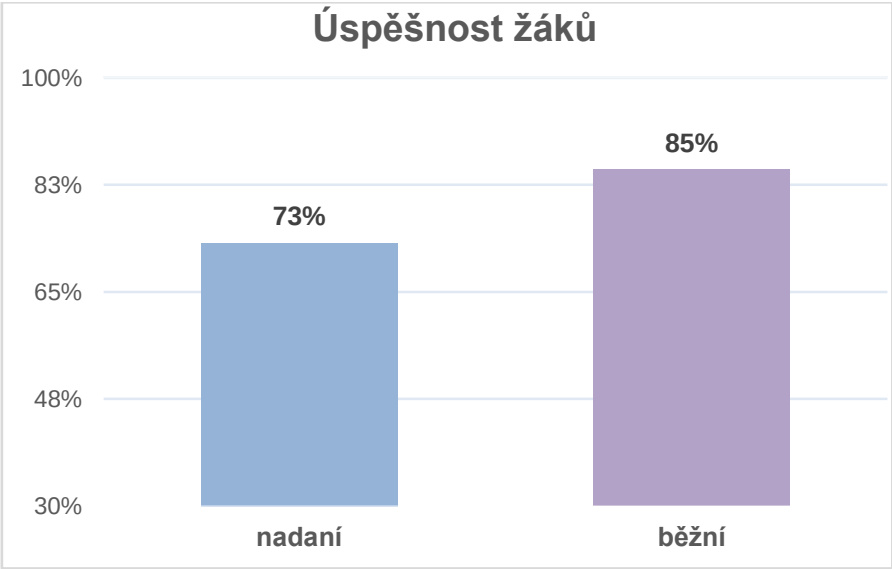

Úloha č. 8

Následující cvičení bylo zaměřeno na doplnění chybějících interpunkčních znamének v textu. Úspěšnost nadaných žáků a ostatních žáků je téměř shodná, liší se pouze v 1 %. Nadaní žáci měli při plnění tohoto úkolu úspěšnost 84 % a běžní žáci 83 %. Můžeme tedy říci, že znalosti členění textu jsou u obou skupin téměř totožné. Nejproblematičtější bylo pro žáky rozpoznat větu vloženou a ohraničit ji interpunkcí.

graf č. 8

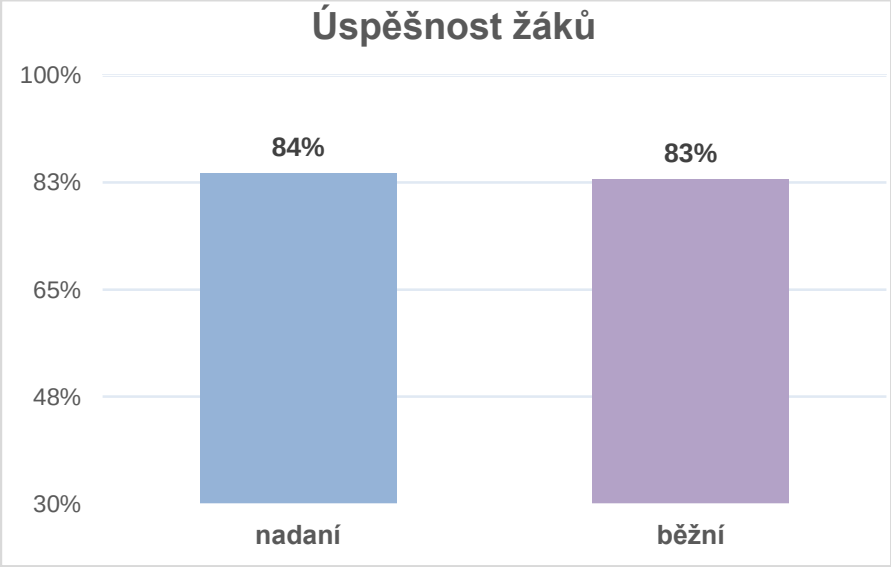

Úloha č. 9

Poslední úlohou bylo cvičení zaměřené na správné doplňování předpon s/se, z/ze nebo vz/vze. V tomto cvičení byli lepší žáci, kteří nejsou kvalifikovaní jako nadaní z českého jazyka. Úspěšnost běžných žáků byla 80 %, zatímco nadaní žáci z českého jazyka měli úspěšnost 73 %.

graf č. 9

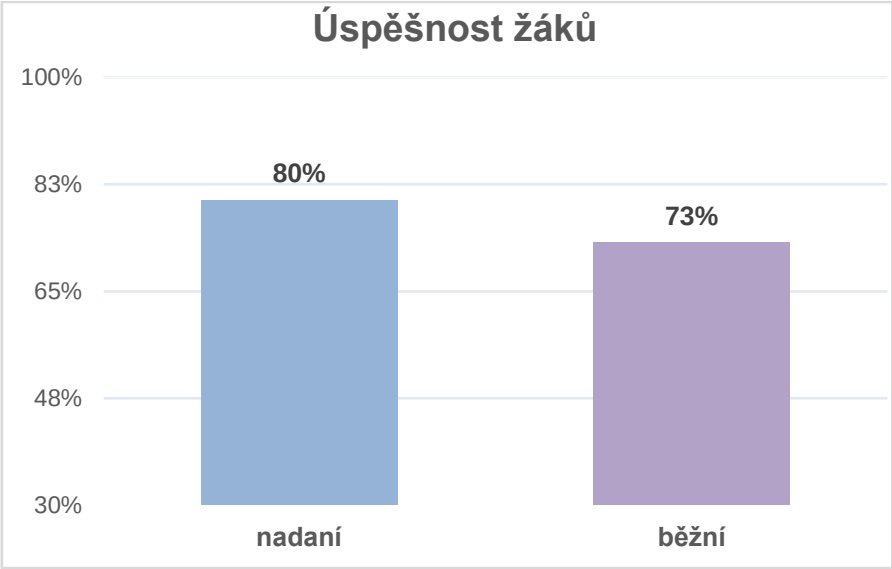

Shrnutí

graf č. 10

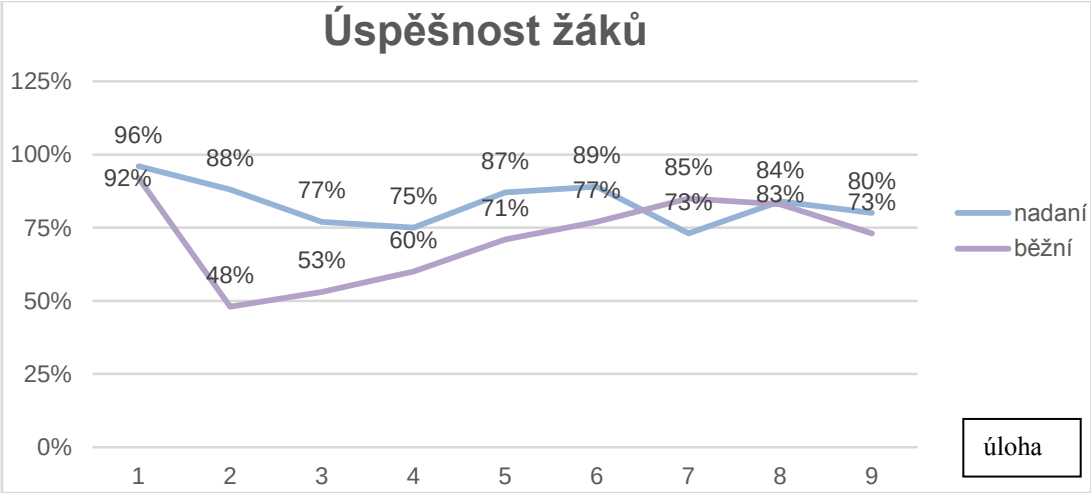

3. Interpretace získaných údajů

Podstatnými pojmy v této oblasti jsou nadání a talent. Existuje celá řada různých názorů na tyto dva pojmy, tudíž i mnoho definic. Shrnu-li různá chápání těchto dvou slov, za nadání se obecně považují: všeobecné intelektové předpoklady a potenciální složka intelektu. Talent je definován jako vymezení mezi průměrem a nadáním, výkonový prvek a předpoklad pro jednu nebo několik oblastí.

Je několik odlišných druhů nadání, například logicko-matematické, verbálně-jazykové, či všeobecné nadání (matematicko-lingvistické). Při hodnocení nadaných žáků jsou podstatné kvalitativní a kvantitativní faktory. První faktor značí, jaké specifické oblasti se týkají nadaných jedinců. Druhý faktor má ve středu zájmu stupeň nadání v dané činnosti. Podle toho, jakých žák dosahuje výsledků v určité sféře, je možno zjistit míru rozvoje jeho specifických schopností. Žák s inteligenčním kvocientem nad 130 je charakterizován jako intelektově nadaný. Za nadaného jedince je označen člověk, jenž dosahuje kvantitativní nadprůměrnou velikost daných výkonů v oboru významném pro společnost.

V současnosti existuje také mnoho modelů nadání, které jsou dle různých odborníků odlišné. Díky těmto modelům se ukázalo, že nadání není pouze otázkou složky intelektové, ale také stránky sociální nebo neintelektové. Jedná se tedy o výsledek působení faktorů, například intelektových, sociálních a emočních.

Jedním z rozhodujících parametrů intelektového nadání je inteligence. V současné době lze nalézt mnoho druhů inteligencí, které jsou odrazem kritéria biologického a psychologického. Ve své práci jsem řešila obzvlášť jazykovou inteligenci, pro kterou je typické, že určití jedinci mají nadprůměrnou schopnost zvládat většinu stránek jazyka, v tomto případě českého.

Tito žáci mají vyšší schopnosti se lépe vyjadřovat v psané i mluvené formě a ovládají pravidla gramatiky. Umí je používat a velmi dobře rozumí daným pojmům. Nadaní jedinci jsou vnímavější v užívání paraverbálních jazykových složek či slov v přeneseném významu. Jedinec nadaný na český jazyk nemusí vždy ovládat všechny stránky jazyka, může tedy v některých oblastech chybovat. Některý žák je například velmi dobrým řečníkem, ale při psaní textů chybuje v pravopisu. Další dítě ovládá gramatiku, ale jeho výslovnost je špatná a ostýchá se hovořit před publikem.

Nadané děti lze rozdělit do několika typů. Jedná se například o žáky, kteří patří do tzv. rizikových podskupin. Projevování těchto jedinců je velmi různorodé, někteří mívají specifické problémy. Mezi rizikové skupiny patří například: podvýkonné nadané děti, nadané dívky nebo nadaní s extrémně vysokým IQ. U nadaných jedinců se často vyskytuje i hyperaktivita či dokonce porucha učení.

V České republice je vzdělávání mimořádně nadaných žáků stanoveno klíčovými dokumenty. Jedná se o Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha MŠMT a Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR.

Největší nároky na vzdělávání nadaných žáků jsou kladeny na učitele a ostatní pedagogické či poradenské pracovníky. V tomto nelehkém úkolu mohou pomoci různá školení, kurzy a ochota pedagogických pracovníků se dále vzdělávat a nabyté informace posléze aplikovat v praxi vhodnými metodami a formami ve výuce. Ve školách je třeba za tímto účelem utvořit odpovídající interaktivní a podnětné prostředí, ve kterém bude nahlíženo na osobité rozdíly mezi žáky, jejich schopnosti a dovednosti. Ovšem podstatnou roli kromě učitelů v přijímání schopností nadaných žáků hrají i rodiče, spolužáci, v neposlední řadě také celé naše společenství. Nadaný žák, jak jsme zjistili, má speciální potřeby. Pokud je žák identifikovaný jako nadaný, neznamená to, že bude jeho studium vždy probíhat hladce a bez problémů.

Výzkumné šetření mé diplomové práce odhalilo, že není pravidlem, aby se nadaní jedinci zásadně lišili od svých vrstevníků. Projevy nadání se mohou objevovat v odlišných formách. U nadaných jedinců najdeme stejné elementy, které ovšem nemusí být zastoupeny u všech žáků ve stejné míře. Tyto děti jsou identifikovány profesionálně kvalifikovanými osobami, tedy pracovníky z pedagogicko-psychologické poradny. Pro tyto jedince je potřeba vytvořit určitý vzdělávací přístup, aby dosáhli co nejvyšších výkonů a tím se také stali přínosem pro celé lidské společenství.

Vyučující na druhém stupni základních škol, s kterými jsem vedla interview, vidí při výuce rozdíl mezi nadanými jedinci a jejich vrstevníky. Nové učivo si rychleji osvojí nadaní a dokáží ho bezchybně aplikovat. Mívají také vlohy vidět spojitosti v určitých sférách, které ostatní děti nenapadne propojit. Silnou stránkou dětí nadaných v předmětu český jazyk je zejména bohatá slovní zásoba, kterou disponují díky četbě literárních děl. Žáci zvládnou vhodně užít výrazy, které jsou adekvátní v určité komunikační situaci. Dle kontextu umí také rozlišit nevhodná slova. Jsou originální v popisování vlastních

myšlenkových pochodů a svých názorů. Nadaní jedinci rozumí abstraktním pojmům, užívají cizí slova, frazémy, slova přejatá, utvářejí novotvary a někteří používají ve svém vyjadřování ironii či nadsázku. Většina škol, které jsem navštívila v rámci výzkumného šetření, navíc poskytuje svým žákům mnoho aktivit, projektů a seminářů, díky kterým mohou rozvíjet své schopnosti a využít svůj potenciál.

Většina dotazovaných žáků uvedla, že školu navštěvují poměrně rádi, zejména kvůli kamarádům či oblíbeným předmětům. U žáků je nejoblíbenější tělocvik, pak dějepis a český jazyk je na třetím místě. Naopak matematika a fyzika byla u žáků zvolena jako nejméně oblíbená. Tito žáci mívají v českém jazyku stabilní výkony, ale u některého učiva mohou chybovat, proto mají zhoršené hodnocení. Co se týče názorů dětí na to, zda vidí v českém jazyce přínos, většina si myslí, že čeština pro ně význam má. Žáci spatřují klady svého vzdělání zejména pro své budoucí zaměstnání a úspěšný život ve společnosti. Nadaní žáci preferují práci s rčeními a příslovími. Dále mají v oblibě luštění různých křížovek a hlavolamů. Někteří rádi píší krátké články, příběhy a školní slohové práce. Dalším oblíbeným učivem žáků je literatura, kde probírají literární směry, autory a jejich díla. Učivo, které činí žákům problémy, je např. určování slovních druhů, správné psaní zájmen mně a mě, doplňování interpunkčních znamének nebo psaní i/y při skloňování podstatných jmen.

V praktické části této diplomové práce se ukázalo, že většina nadaných žáků je úspěšná v úlohách, které se týkají frazeologických jednotek. Nadaní žáci dokáží frazémům v daném kontextu porozumět lépe než běžní žáci. Ve všech úlohách, které se týkaly ustálených větných spojení, přirovnání a rčení, měli lepší výsledky nadaní žáci o několik procent. U spojování rčení a jejích správných významů byl mezi běžnými a nadanými žáky rozdíl dokonce 40 %. Toto zjištění může souviset s tím, že žáci aktivně čtou, někteří přečtou měsíčně i deset literárních děl, a tak je jejich slovní zásoba daleko rozsáhlejší.

Při určování slovních druhů jsou výsledky u nadaných žáků opět o několik procent lepší. V úloze, která se týkala doplnění chybějících interpunkčních znamének v textu, byly výsledky obou skupin téměř totožně. Ve znalosti interpunkce jsou tedy znalosti žáků na podobné úrovni. Další cvičení bylo cíleno na zjištění, jak žáci ovládají spisovný jazyk a rozeznají výrazy spisovné od nespisovných. V tomto případě byla větší úspěšnost u žáků s identifikovaným nadáním. Tyto výsledky mohou souviset se schopnostmi, kdy nadané děti jsou více citlivé k užívání správných výrazů v různých komunikačních situacích.

Překvapujícím zjištěním byla lepší úspěšnost běžných žáků nad žáky nadanými ve cvičení zaměřeném na správné doplňování předpon s/se, z/ze nebo vz/vze. Dalším překvapením byly lepší výsledky běžných žáků v úloze, kde měli doplnit správné tvary zájmena *já,* a to o 12 %. Tyto chyby mohou souviset s tím, že nadané děti někdy nerady dělají gramatická cvičení či opakují tyto oblasti učiva z toho důvodu, že nejsou pro ně tak zajímavé jako četba, psaní slohových prací, práce s texty a jiné aktivity, které mají tito nadaní žáci rádi.

V úloze, kde měli žáci správně doplnit vhodná slova a určit jejich pády, byl procentuální rozdíl 15 %. Nadaní žáci ukázali, že jim určování pádů jde lépe než jejich spolužákům, ovšem nadaní v tomto cvičení také chybovali a jejich úspěšnost byla 75 %.

Závěr

Úvod mé diplomové práce se týkal seznámení s pojmy nadání, nadaní žáci v českém jazyce, jejich charakteristiky a vytvoření přehledu podstatných informací o této problematice. Následoval cíl podat reálný obraz toho, jak nahlíží vyučující českého jazyka na nadané žáky, jaké odlišnosti vidí mezi nimi a běžnými žáky. Dále je ukázán pohled samotných žáků na vzdělávání. Následně přichází zjištění, jaké jsou rozdíly mezi schopnostmi nadaných žáků v českém jazyce a ostatními žáky při plnění zadaných úkolů.

Propojením výsledků tří oblastí jsem došla k závěru, že je potřeba se řádně věnovat i gramatickým cvičením, která jsou důležitá pro užívání českého jazyka. Učitelé by měli žáky více motivovat k práci s gramatickými úlohami, jelikož znalost mluvnice je pro ně nezbytná.

V teoretické části jsem se snažila získat co nejvíce podstatných informací o problematice nadaného žáka z českého jazyka. Vymezila jsem pojem nadání, charakterizovala nadaného žáka, představila možnosti vzdělávání nadaných žáků ve škole i v jiném prostředí, kde jsem porovnávala klady a zápory těchto přístupů. Nedílnou součástí bylo také znázornit jazykovou inteligenci, která souvisí s nadáním jazykovědným či tvůrčím.

Tato diplomová práce může být prospěšná těm, kteří chtějí znát bližší informace o nadání, zejména o těchto žácích v předmětu český jazyk a specifické práce s nimi. Je potřeba, aby se tomuto tématu věnovalo více pozornosti, aby pedagogičtí pracovníci byli připraveni na to, jak k těmto jedincům přistupovat a správně s nimi pracovat. Navíc každý nadaný jedinec je individuální osobnost a jeho schopnosti jsou různorodé, proto je potřeba ke každému přistupovat zcela jiným způsobem. Podstatnou roli zde hrají také rodiče. Je nutno, aby i oni měli adekvátní přístup ke svým dětem. V neposlední řadě sem patří mimoškolní aktivity, díky kterým se nemohou schopnosti dětí dále rozvíjet.

V praktické části jsem zjišťovala pomocí metody strukturovaného rozhovoru informace a názory učitelů nadaných žáků a pohled samotných žáků na vyučování českého jazyka. Na základě zjištěných a vypracovaných teoretických poznatků jsem vypracovala praktické úlohy z českého jazyka, které jsem s žáky vyzkoušela. Úlohy jsem zadala nadaným i běžným žákům a následně jsem jejich výsledky vyhodnotila a porovnala.

Výzkumné šetření ukázalo, že nadaní žáci se nemusí vždy diametrálně odlišovat od svých vrstevníků a jejich nadání se může projevovat v různých formách. Někteří nadaní jedinci v určitých oblastech jazyka chybují. V určitých úlohách byli úspěšnější běžní žáci. Jedná se o cvičení, která byla zaměřena na doplňování předpon s/se, z/ze nebo vz/vze správného tvaru zájmena *já,* a to o 12 %.

Tato diplomová práce může být i doporučením pro další výzkum týkající se nadání žáků v předmětu český jazyk na druhém stupni základní školy. Je potřeba tomuto tématu věnovat větší pozornost a péči, jelikož úspěšný rozvoj nadaných žáků představuje pro naši společnost přínos a lepší budoucnost.

Přílohy

Příloha č. 1

Všechny úlohy jsou vytvořené autorkou této práce.

Písemná práce pro žáky 6. třídy základní školy

Do vynechaných mezer doplňte názvy částí lidského těla tak, aby se hodily do obou přirovnání.

a) Má ……. jako noty na buben / jako perličky.

b) Má ……. jako ostříž / jako studánky.

d) Má ……. jako netopýr / jako slon.

e) Má ……. jako skobu do zdi / jako bambuli.

f) Má ……. jako havran / vrabčí hnízdo

Připojte k sobě výrazy (rčení a jeho správný význam).

Lámal si s tím hlavu	Začal být namyšlený
To nemáš ze své hlavy	Je hloupý
Byla tam hlava na hlavě	Přemýšlel nad něčím dlouhou dobu
Má máslo na hlavě	Nemá čisté svědomí
Nemá to hlava ani patu	Je zapomnětlivý
Nevěš hlavu	Neboj se toho, nevzdávej to
Pusť to z hlavy	Nedává to smysl
Má piliny v hlavě	Bylo tam hodně lidí
Je to hlava děravá	Už na to nemysli
Sláva mu stoupla do hlavy	Na to jsi sám nepřišel

Urči slovní druhy u podtržených slov.

Nastoupili dva cestující. ……..Lidé cestující s námi byli příliš hluční. …….. Kup mi, prosím, čtvery punčocháče..……..… Chci, abys přišel už zítra……. Našel by se tu někdo, kdo by to udělal?……..

Doplňte do vět vhodné předměty a určete jejich pády.

Včera jsem dostala k svátku _____ (pád: ……). Velký pes na dvoře okusoval _____(pád: ……). Lenka si v hodině matematiky povídala s _____(pád: ……). Naše maminka byla spokojená s našimi_____(pád: ……). Martine, nezapomeň _____(pád: ……) zavolat včas.

V následující ukázce podtrhni nespisovná slova, vypiš je pod text a nahraď je výrazy spisovnými.

„Prej máš rád zvířata, já mám králíka," říká jedna z těch blonďatejch, asi Petra.

Všichni říkají:" Lukáši, tobě je dvanáct a jsi taky takovej velkej!"

Je to možný, jsem ze třídy nejvyšší, ale jsem zároveň asi nejhubenější.

Nespisovné slovo	spisovná varianta
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Spojte k sobě jedno přídavné a jedno podstatné jméno tak, aby se utvořila známá ustálená spojení. Všechna slova lze použít pouze jednou.

kozí	hlad
kočičí	zápasy
býčí	dávka
jelení	perspektiva
ptačí	oči
vlčí	pas
koňská	bradka
orlí	lůj
vosí	nos
velké	zvíře

Doplňte správné tvary zájmena *já*.

Maminka ___ chytla za ruce. V očích se ___ zajiskřilo. Tento film na ___ zapůsobil. Petr ___ podal nářadí. Přijďte ke ___ na návštěvu.

Doplňte chybějící interpunkční znaménka.

Vzdělávání chlapce ve středověku začalo kolem osmi let kdy byl vzat na šlechtický zámek jako poddaný. Ve chvíli kdy jsme přiběhli na zahradu začalo krásně svítit slunce. Řidič vyběhl z auta aby se zeptal kolemjdoucí paní na cestu. Když jsme ukázali u kasy vstupenky byli jsme vpuštěni do divadla. Představa že se budeme muset učit na písemnou zkoušku nás příliš netěšila. Kluk který měl v ten den oslavu narozenin spadl do bazénu a byl celý mokrý.

Na vynechaná místa doplňte předponu s/se, z/ze nebo vz/vze.

Za několik minut tento zápas __končí. Hlodavci nám na chalupě __působují velké škody. S kluky jsem se rychle __kamarádila. Maminka o Velikonocích __tloustla. Každý den na babičku __pomínám.

Seznam použité literatury a dalších informačních zdrojů

Knižní zdroje

ARMSTRONG, Thomas. Každý je na něco chytrý: jak odhalit a rozvíjet různé druhy inteligence. Praha: Portál, 2011. ISBN 9788026200192.

GARDNER, Howard. Dimenze myšlení: teorie rozmanitých inteligencí. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-279-3.

HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. Psychologický slovník. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. Velký psychologický slovník. Ilustroval Karel NEPRAŠ. Praha: Portál, 2010. ISBN 9788073676865.

HAVIGEROVÁ, Jana Marie. Pět pohledů na nadání. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024738574.

HENDL, Jan a REMR, Jiří. Metody výzkumu a evaluace. Praha: Portál, 2017. ISBN 9788026211921.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. ISBN 8073670402.

HENDL, Jan. Úvod do kvalitativního výzkumu. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-246-0030-7.

HŘÍBKOVÁ, L. Nadání a nadání: pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, 255 s. ISBN 978 - 80-247-1998-6.

JURÁŠKOVÁ, Jana a JELÍNKOVÁ, Leona. Základy pedagogiky nadaných. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2006. ISBN 8086856194.

KALHOUS, Zdeněk. Školní didaktika. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X.

LAZNIBATOVÁ, Jolana a JURÁŠKOVÁ, Jana. Prejavy hyperaktivity u nadaných dětí. Psychológia a patopsychológia dieťaťa. Bratislava: Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie v Bratislave, 2005, (Číslo 3/2005), 195-212.

LAZNIBATOVÁ, Jolana. Nadané dieťa: jeho vývin, vzdelávanie a podporovanie. Bratislava: Iris, 2007. ISBN 80-89018-53-X.

MACHŮ, Eva a KOČVAROVÁ, Ilona. Kvalita školy z hlediska péče o nadané žáky. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2013. ISBN 9788074543166.

MACHŮ, Eva. Nadaný žák. Brno: Paido, 2010. ISBN 9788073151973.

MACHŮ, Eva. Rozpoznávání a vzdělávání rozumově nadaných dětí v běžné třídě základní školy: příručka pro učitele a studenty učitelství. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 8021039795.

MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 8024713624.

MÖNKS, F. J. a YPENBURG, H. I. Nadané dítě: rukověť pro rodiče a učitele. Praha: Grada, 2002. Výchova a vzdělávání. ISBN 8024704455.

PORTEŠOVÁ, Šárka. Rozumově nadané děti s dyslexií. Praha: Portál, 2011. ISBN 9788073679903.

PORTEŠOVÁ, Šárka. Skryté nadání: psychologická specifika rozumově nadaných žáků s dyslexií. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 9788021050143.

PRŮCHA, Jan, ed. Pedagogická encyklopedie. Praha: Portál, 2009. ISBN 9788073675462.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. Pedagogický slovník. 6.,aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

STEHLÍKOVÁ, Monika. Život s vysokou inteligencí: průvodce pro nadané dospělé a nadané děti. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-0101-6.

STERNBERG, Robert J. Kognitivní psychologie. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 9788073676384.

ŠKRABÁNKOVÁ, Jana. Žijeme s nadáním. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2012. ISBN 9788074641374.

ŠVARCOVÁ, Iva. Základy pedagogiky. Praha: Vydavatelství VŠCHT, 2005. ISBN 8070805730.

VALIŠOVÁ, Alena, KASÍKOVÁ, Hana a BUREŠ, Miroslav. Pedagogika pro učitele. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024733579.

Další zdroje

KRAUSOVÁ, Zdeňka a TERŠOVÁ Renata. Český jazyk 6: učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia. Plzeň: Fraus, 2008-2012. ISBN 9788072387755.

STYBLÍK, Vlastimil. Český jazyk pro 6. ročník základní školy a pro odpovídající ročník víceletých gymnázií. 2. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2001. ISBN 8072351486.

Internetové zdroje

HAVIGEROVÁ, Jana a KŘOVÁČKOVÁ, Blanka. Co bychom měli vědět o nadání [online]. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011, 44 s. [cit. 2018-03-15]. ISBN 9788074350924.

Dostupné z: http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1405762848.pdf

Zákony pro lidi. [online], ©2018 [cit. 2018-01-17].

Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-73